GIJZENROOI DEELGEBIEDS-BESCHRIJVINGEN 3

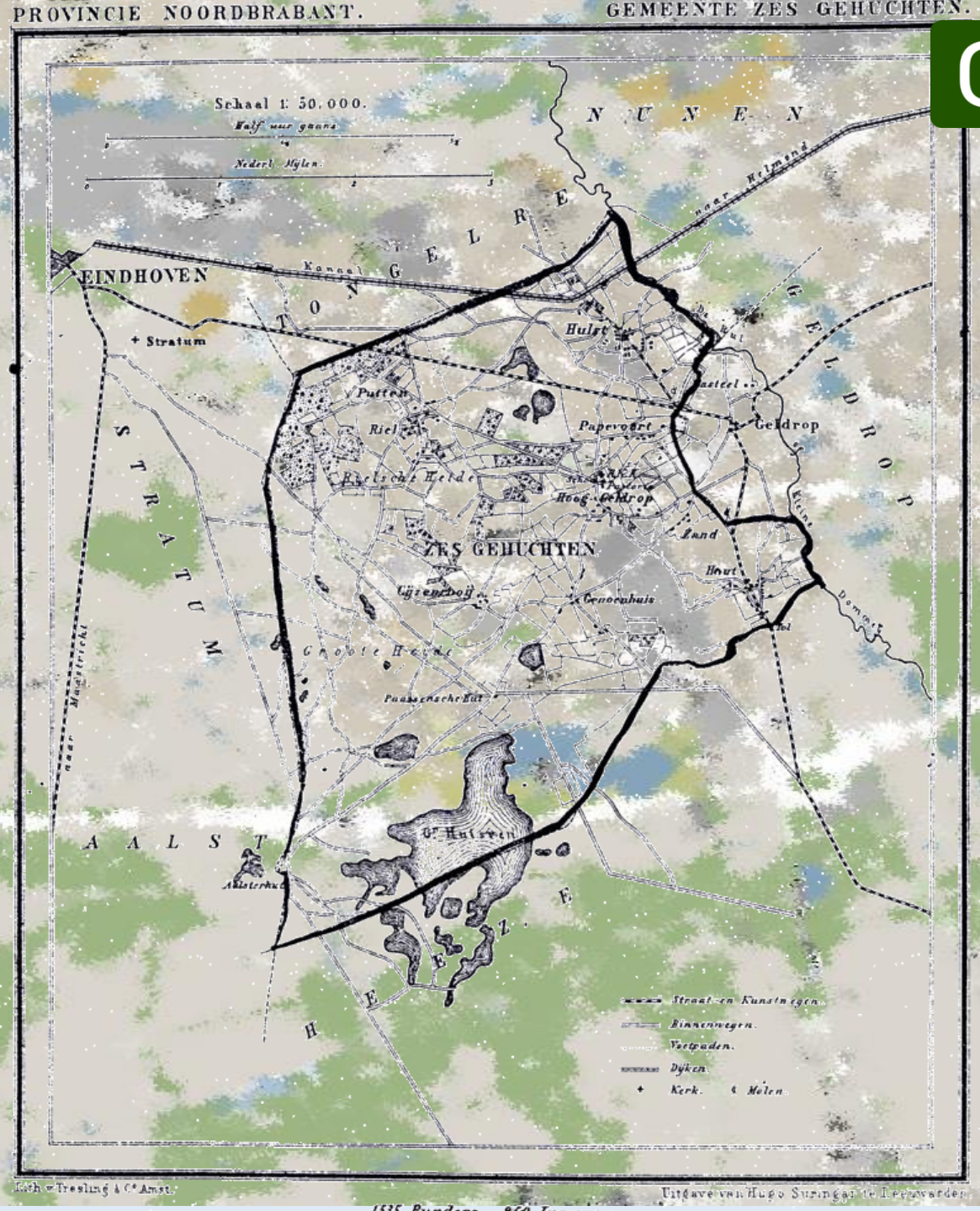

Beschrijvingen: Rob Brinkhof
Aanvullingen: Henk Everts en
Peter van der Molen

Februari 2022

GIJZENROOI DEELGEBIED -3-

‘De Zeggen en de westelijke bronnen’

Deelgebieden

G

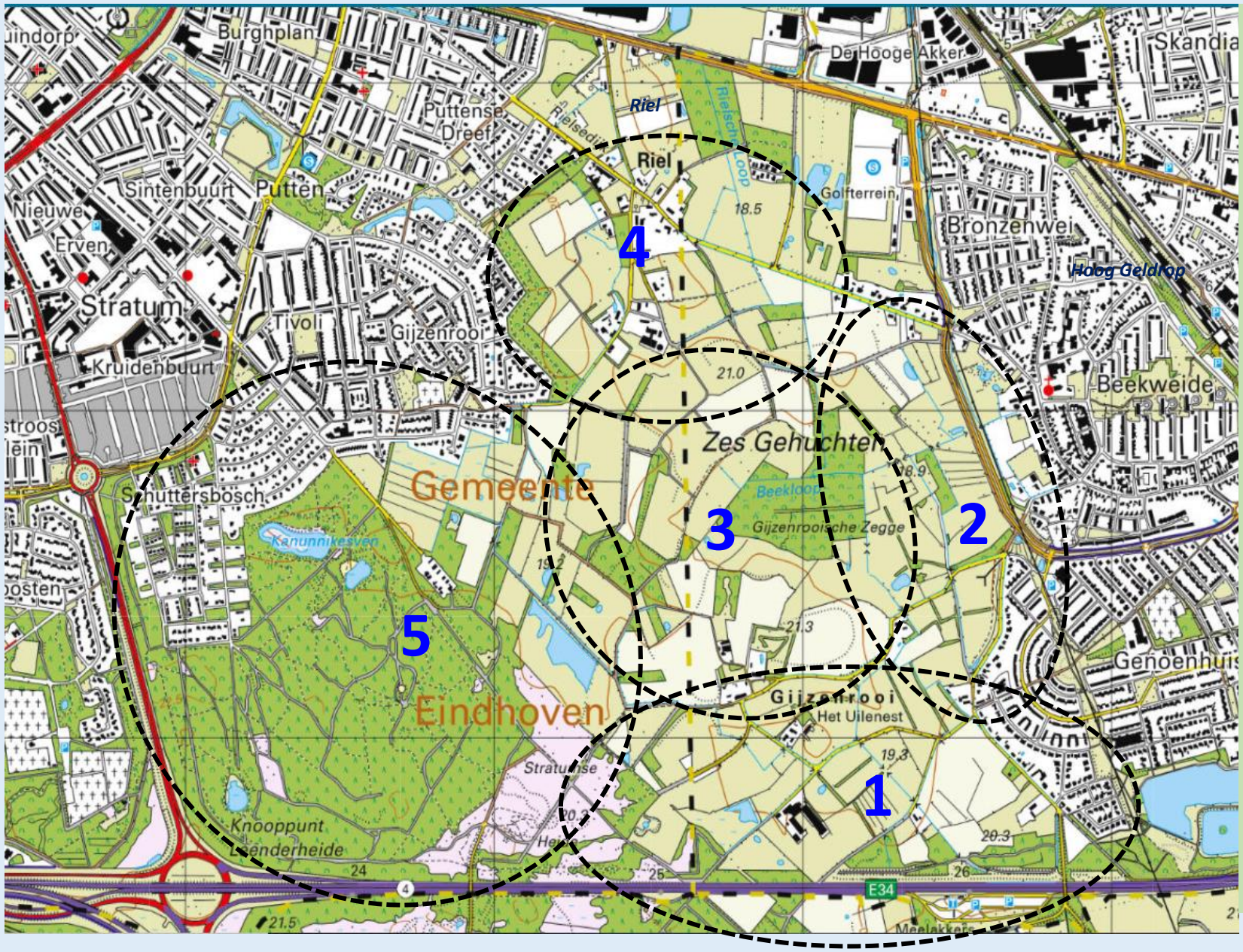

1. Genoenhuis
2. De Zeggen oost
3. Westelijk bronnen en de Zeggen
4. Riel; een waterig gehuchtje
5. Kanunnikesven, vloeiweide en -heiden

G

Plangebied

Historische kaarten; eerste analyse…

G

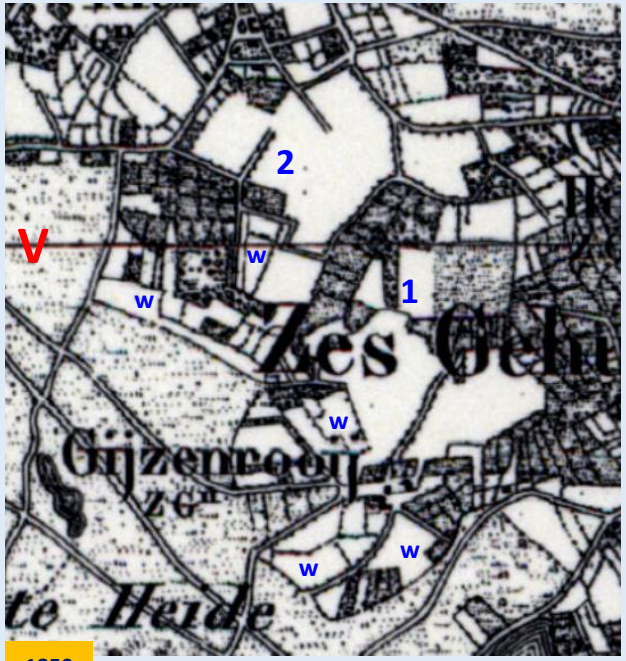

1850

1850 Op ***zwart-wit*** kaart is de grens tussen 'woeste gronden' versus het complex van gehuchten, akkers en graslanden helder te onderscheiden. Het huidige fietspad (zie vorige/volgende sheet) valt vooral in het westen samen met deze grens. De 'witte of niet gearceerde delen' duiden op akkers. Vreemd genoeg wordt ook delen van de 'zeggen' als akker aangemerkt (1) 'gescheiden' door een opvallende N-Z georiënteerde bosstrook. Op verschillende akkers zijn waterloopjes aangeven (w). Opvallend is dat de in de volksmond geheten 'vloeiweiden' (v) niet te onderscheiden zijn van de woeste gronden.

Op *kleurenkaart* is onderscheid tussen bos en grasland goed te zien. Ook hier de suggestie van een 'akker met bosstrook' in de zeggen. Daar ten oosten van de duidelijke 'waterlopen en greppels' (1a). Er ligt verspreid langs het 'fietspad' diverse kleinere bosjes (grijze blokken). Let daarbij op de loopjes of zandwegen in relatie tot deze bosjes. Soms zijn ze wel en soms niet met elkaar verbonden. Verder op de kleurenkaart een opvallend 'brede' blauwe lijn (2) ten zuiden van Riel. Het natte karakter van de ongeperceleerde vloeiweiden springt er nu wel uit. Net als een 'brede' blauwe lijn ten noorden daarvan (3).

Let verder op de diverse bosstroken en greppels rondom de 'naam Gijzenrooi'; soms haaks en soms parallel aan het 'fietspad'. En zie dat er verbindingen met de grotere (handels)zandwegen zijn. En de verschillende greppels waterloopjes.

Op kaart **1880** is de 'ontginning' zichtbaar van de 'woeste gronden'. Daarbij vooral een duidelijke waterloop (4-4') die van ZO naar NW loopt parallel aan een brede zandweg. Een nieuwe zandweg is zichtbaar in de 'ontgonnen' heide (5). In de 'woeste gronden' en 'vloeiweiden' een rationele verkaveling met rechte greppels. Op deze kaart verschijnt ook voor het eerst een zandweg op de grens waar later dus het fietspad is aangelegd. De waterlopen die ervoor lagen worden er in opgenomen (6).

Op kaart **1901**worden akkercomplexen steeds duidelijker. De zeggen zijn nu grasland, maar in omringende graslanden zijn nu ook kleinere akkers zichtbaar. Langs de 'brede blauwe' lijnen, maar ook de diverse greppels rond de 'naam Gijzenrooi' 'verschijnen' houtwallen en andere 'w' (zie/vgl kaart 1850). Daarnaast zijn er houtwallen en een 'nieuw bosje' op de grens tussen woeste gronden en akkers; vooral bij de zuidelijke akkers (7). De zandwegen aldaar lijken daarbij verbonden met de waterloop uit 1880.

Voor het eerst is er een structuur van zandwegen te zien in de zeggen. De houtwal is N-Z georiënteerde verdwenen!? Een 'ruitvormig' (8) en 'banaan' (9) vallen op. Tot slot de meest gekartelde houtwal bij de Gijzenrooise akker (10).

1880

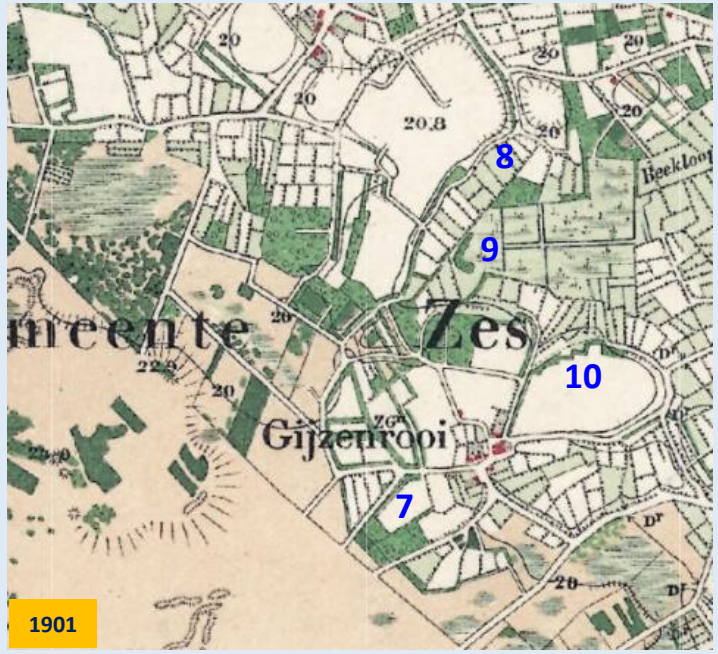

1901

G
Voormalige heide
Fietspad

Reliëf (AHN)

G

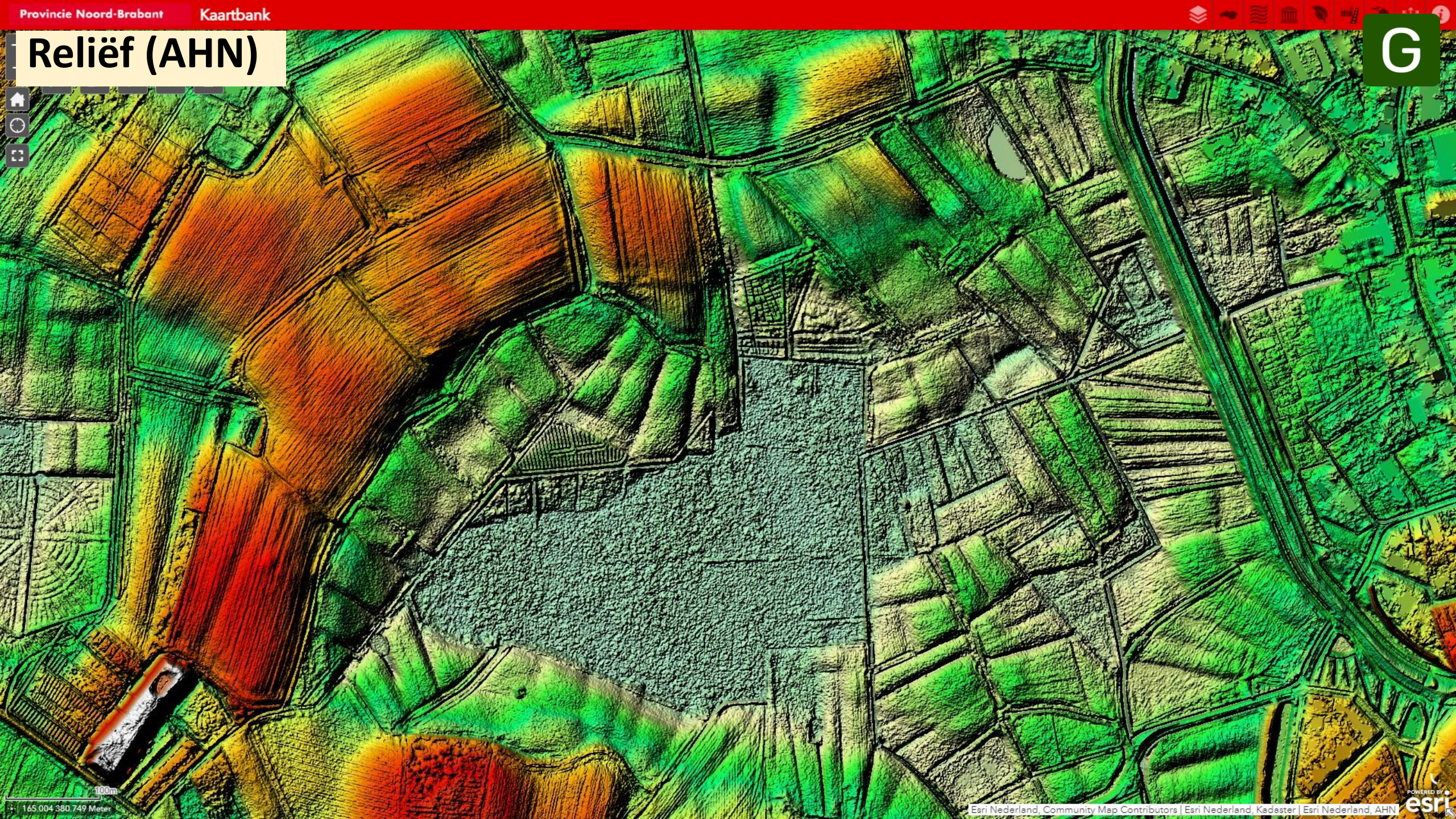
Provincie Noord-Brabant
Kaartbank
100m
165.004 380.749 Meter
Esri Nederland, Community Map Contributors | Esri Nederland, Kadaster | Esri Nederland, AHN
POWERED BY
esri

Reliëf (AHN)

G

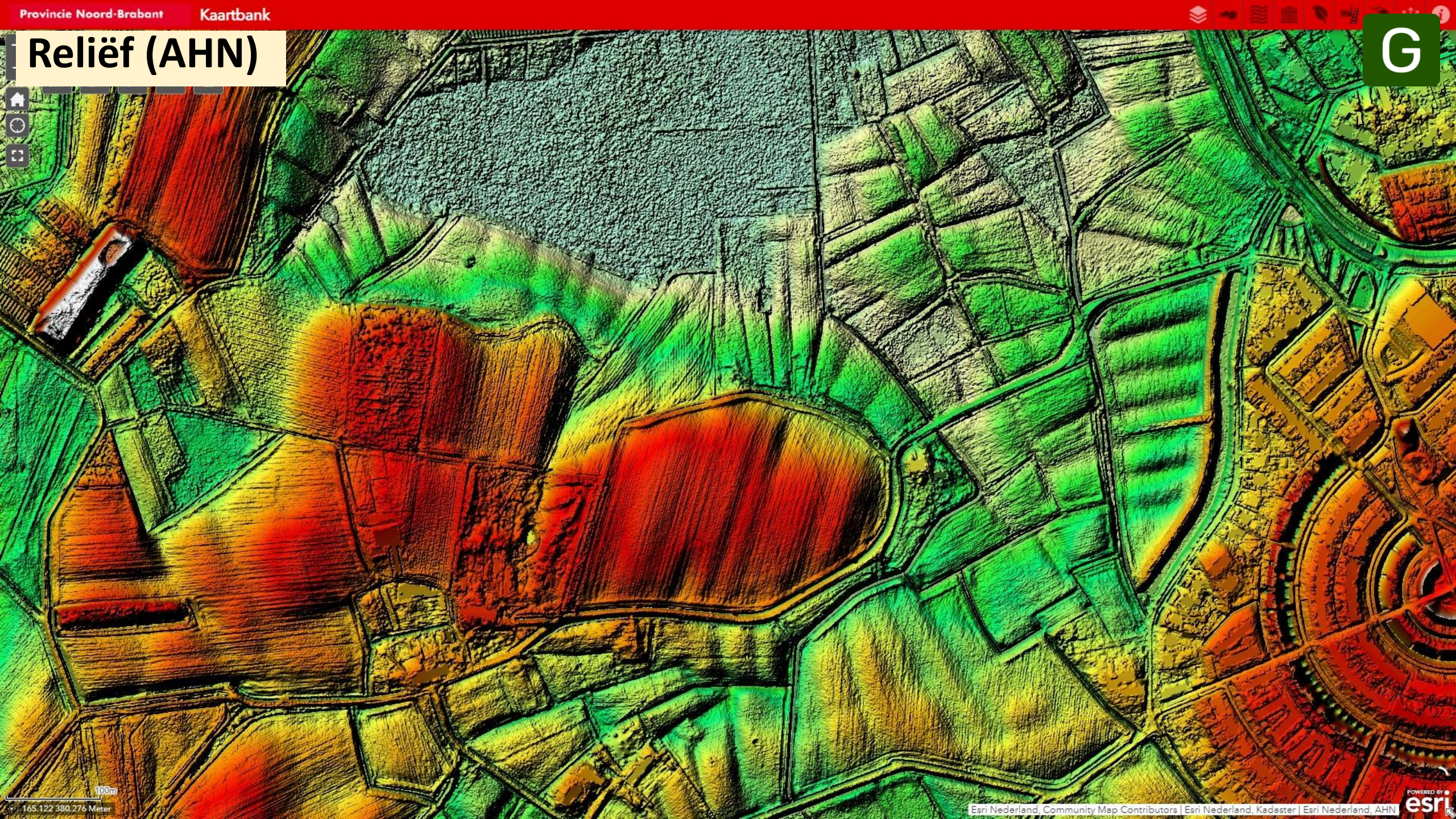
Provincie Noord-Brabant
Kaartbank
100m
165.122 380.276 Meter
Esri Nederland, Community Map Contributors | Esri Nederland, Kadaster | Esri Nederland, AHN
POWERED BY
esri

Reliëf (AHN)

G

Provincie Noord-Brabant
Kaartbank
100m
164.159 381.049 Meter
Esri Nederland, Community Map Contributors | Esri Nederland, Kadaster | Esri Nederland, AHN
POWERED BY
esri

Reliëf (AHN)

G

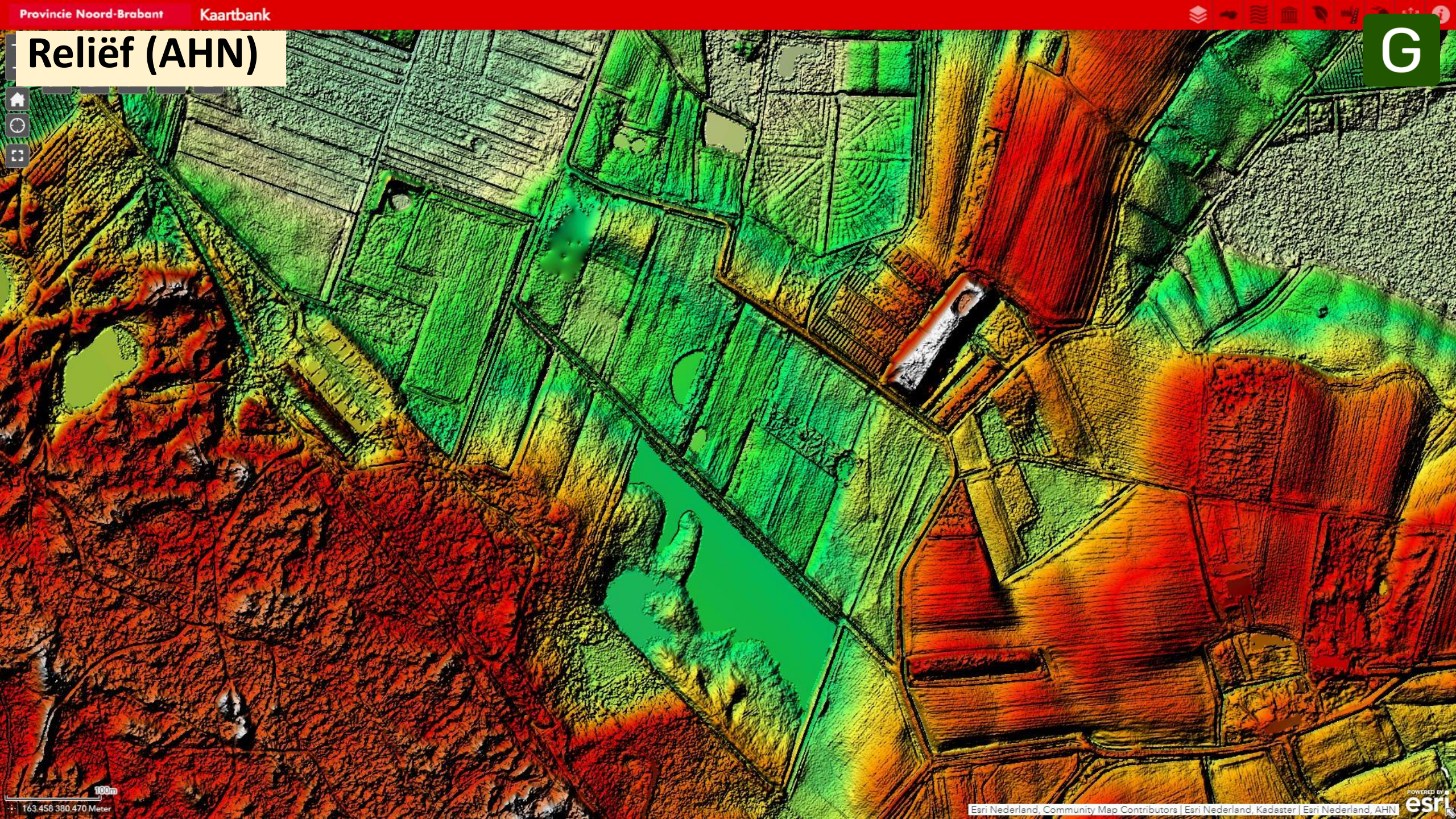
Provincie Noord-Brabant
Kaartbank
100m
163.458 380.470 Meter
Esri Nederland, Community Map Contributors | Esri Nederland, Kadaster | Esri Nederland, AHN
POWERED BY
esri

Vegetatie

G

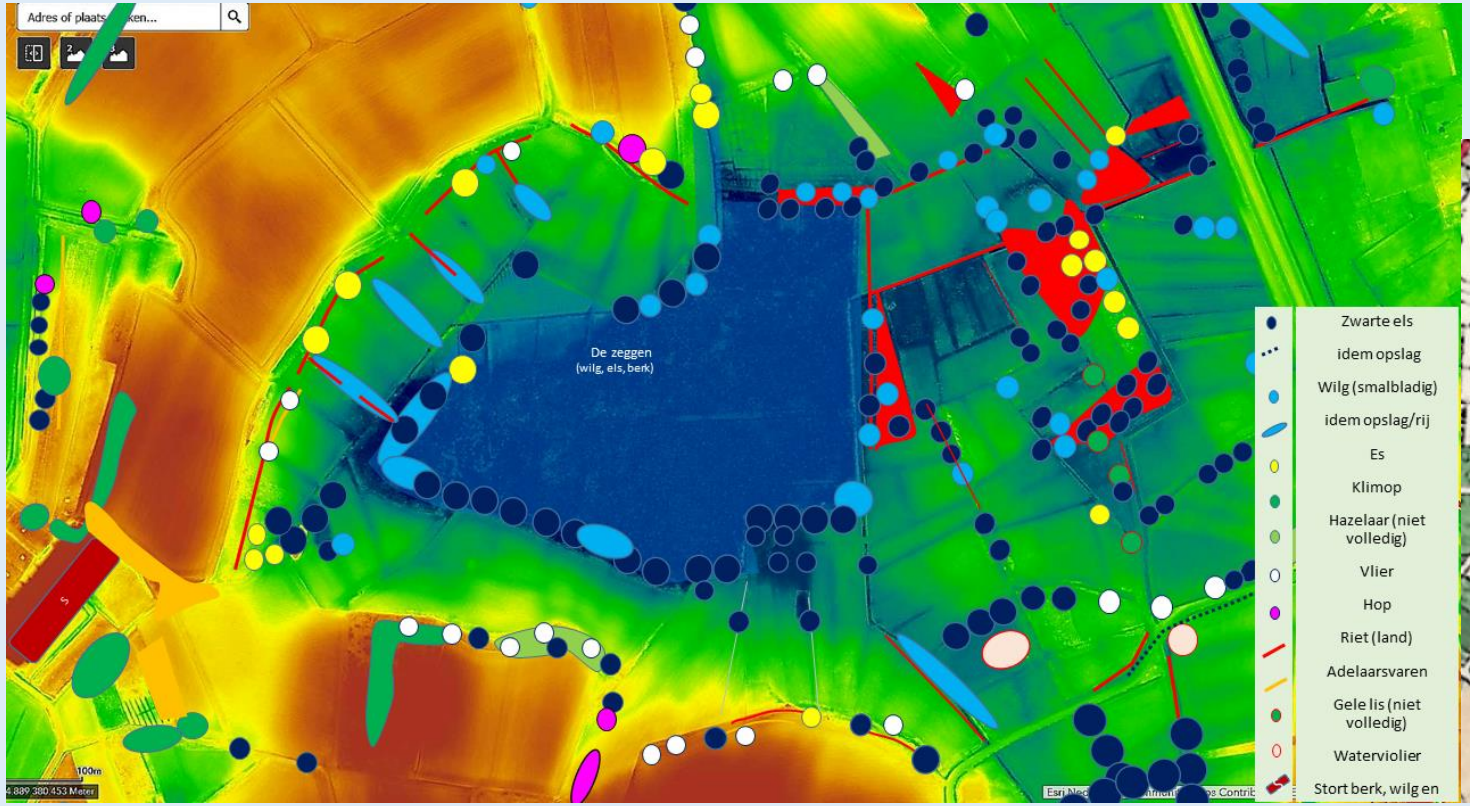

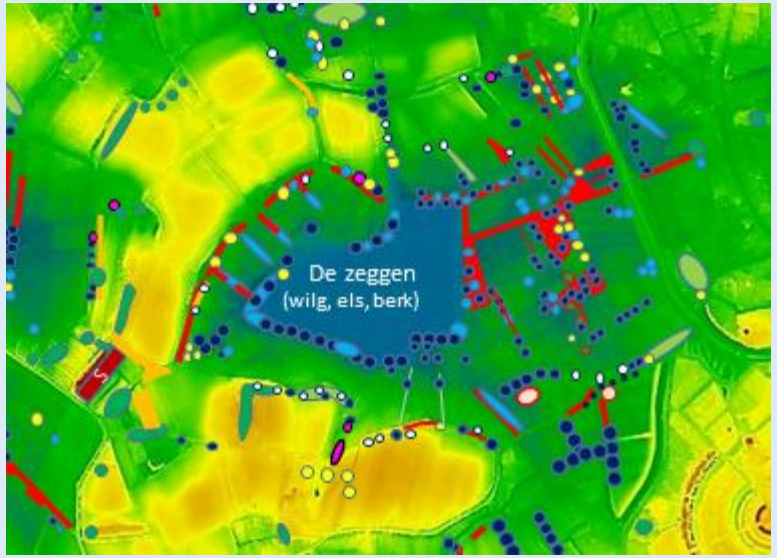

VEGETATIE

- Dit deelgebied is thans samen met de Vloeiweide het laagste deel van Gijzenrooi. De topografische kaart uit 1925 laat zien dat de Zeggen destijds nog een moerasgebied was. Wel wijzen de wegen in het veen erop dat in 1925 vervening plaatsvond waarvoor het moeras is ontwaterd. Na de oorlog verbost het verdroogde moeras. Dit heeft ook bodemdaling in gang gezet. Berk wijst in de Zeggen op hieruit voortvloeiende verzuring. Vermindering van de kweldruk in de afgelopen 60 jaar zal daar debet aan zijn.
- Met uitzondering in het oostelijke rand heeft de zone om de Zeggen een hellend karakter. De verspreiding van Riet wijst hier op afstromend water vanuit beide ruggen waarin een opbolling van de grondwaters stand waarschijnlijk is. Riet volgt nauwgezet sloten die de ruggen ontwateren. Dat geldt ook voor Es, Vlier en Hop. Ook deze soorten volgen de hoogte lijn keurig, Riet en Wilg ook de sloten waardoor het afstromende water richting De Zeggen gaat.
- De twee rabattenbosjes (topografische kaart A en B) maakten waarschijnlijk deel uit van de oorspronkelijke Zeggen. Zij liggen thans hoger dan de Zeggen zelf.
- Oostelijk van de Zeggen komt veel Riet voor. Het patroon markeert oude bevloeiingssystemen, waarvoor ter plekke anekdotische bewijs is. Ook een opgeleide sloot geeft daarvoor een indicatie (T kaart C). Natte en basenhoudende condities worden hier naast Riet ook geïndiceerd door Zwarte els, Vlier, Wilg en Els.

Watergangen

G

Huidige structuren met toelichting; in twee delen; zie volgende sheet

G

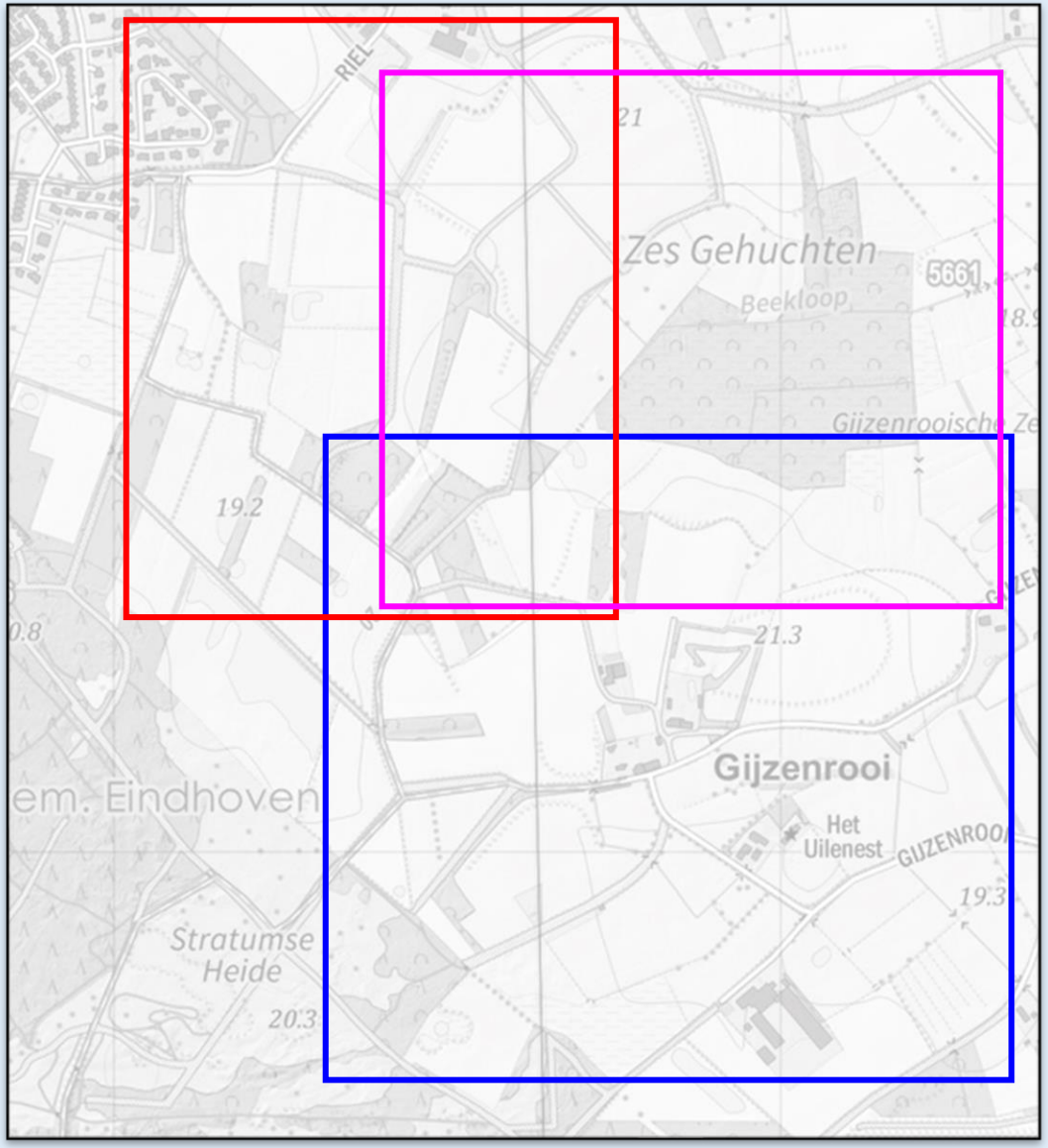

G

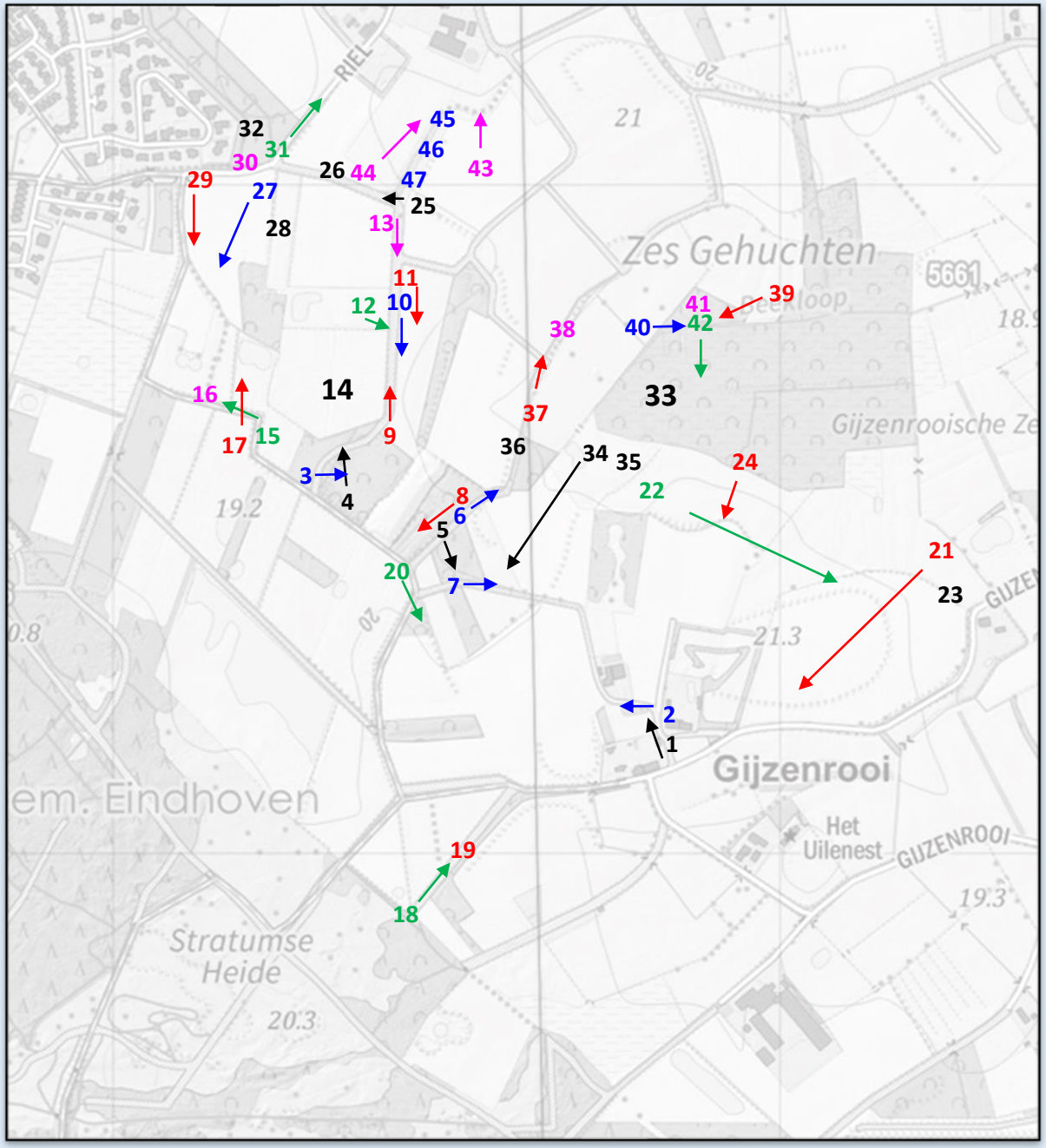

* Nummers en pijltjes op kaart corresponderen met locatie en ‘kijkrichting’ van de foto’s.

G

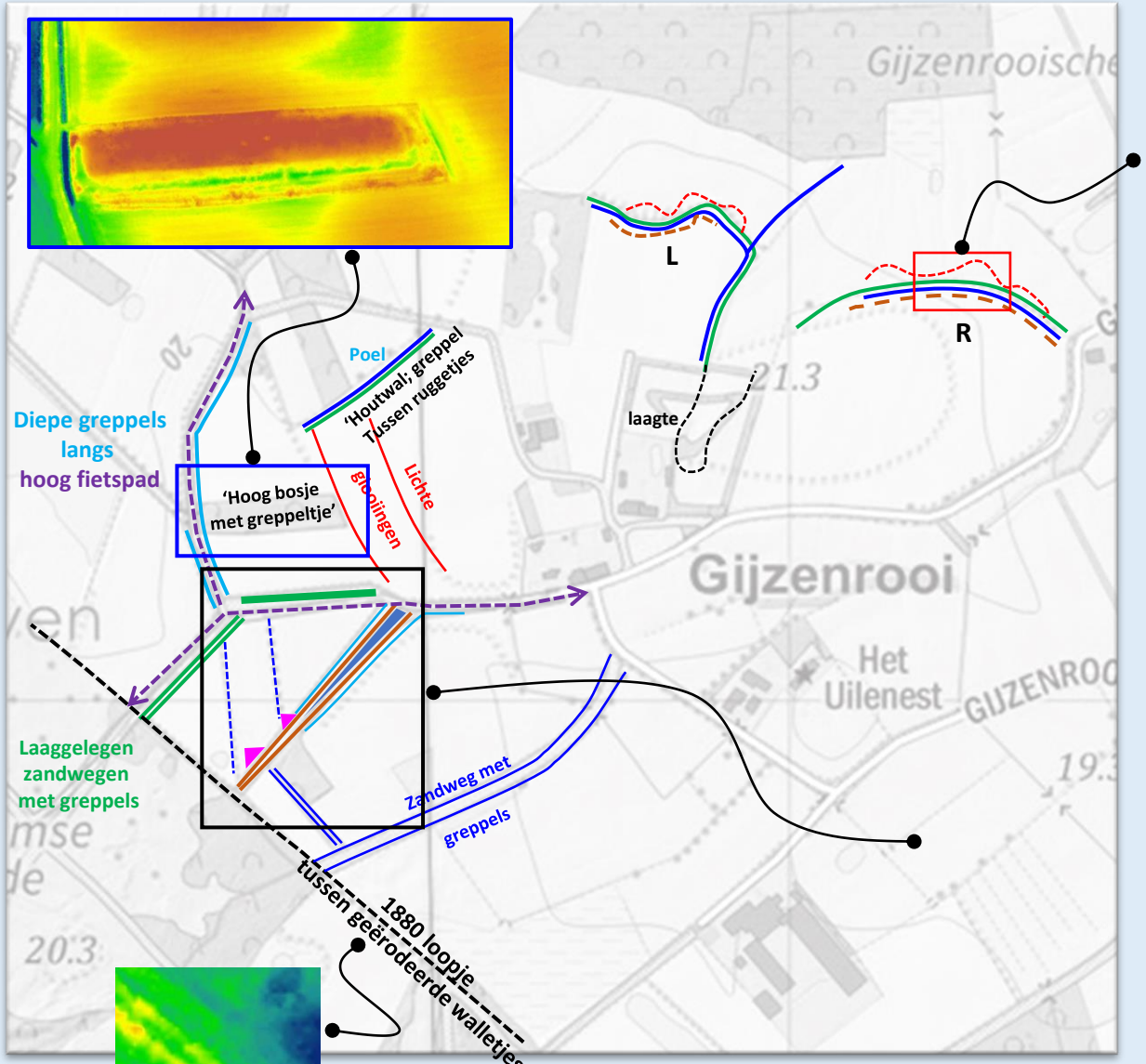

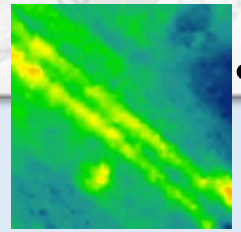

Divergerende
zandweg met laagte
en achter 'kades/ruggetjes'
greppels en overlaten'

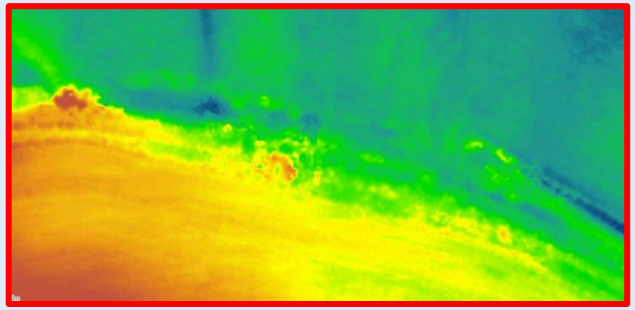

Randen akkers in overgang naar
hellend grasland richting zeggen
(R en L).

Noordzijde akkers (R) houtwal met
ondiepe hogere en lagere greppeltjes.
Mogelijk ook kommetjes of
verbreding van de laagtes in de
houtwal vooral bij R

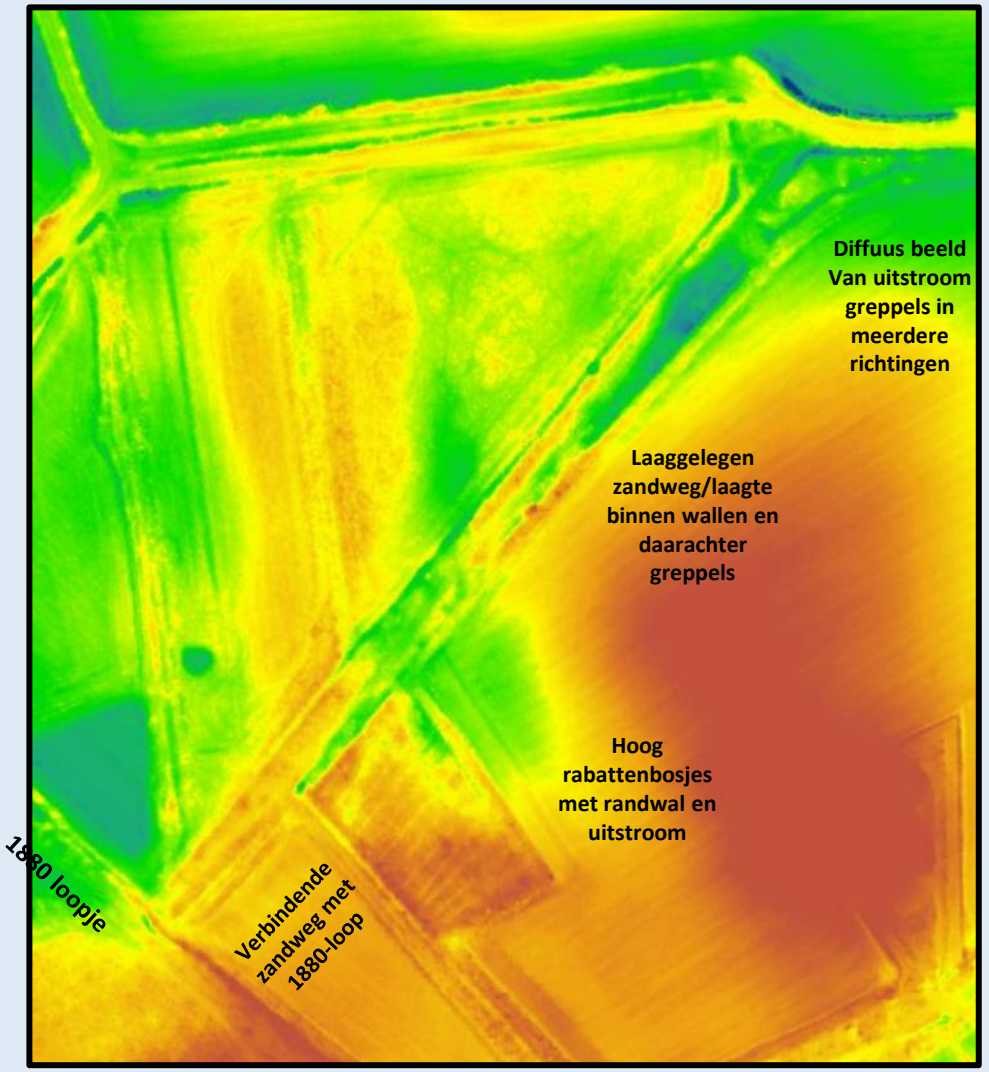

A… dubbele greppel (zwarte stippellijn) rand akker in voorheen U-vormige houtwal (nu bosstrook) en een verdiepte bermgreppel als ook greppeltje met kommetjes en op rand wijk/voormalige akker een hooggelegen greppel (oud/nieuw?)

G

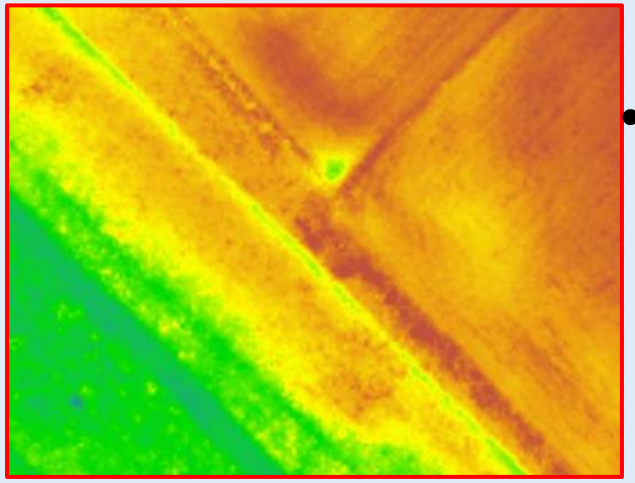

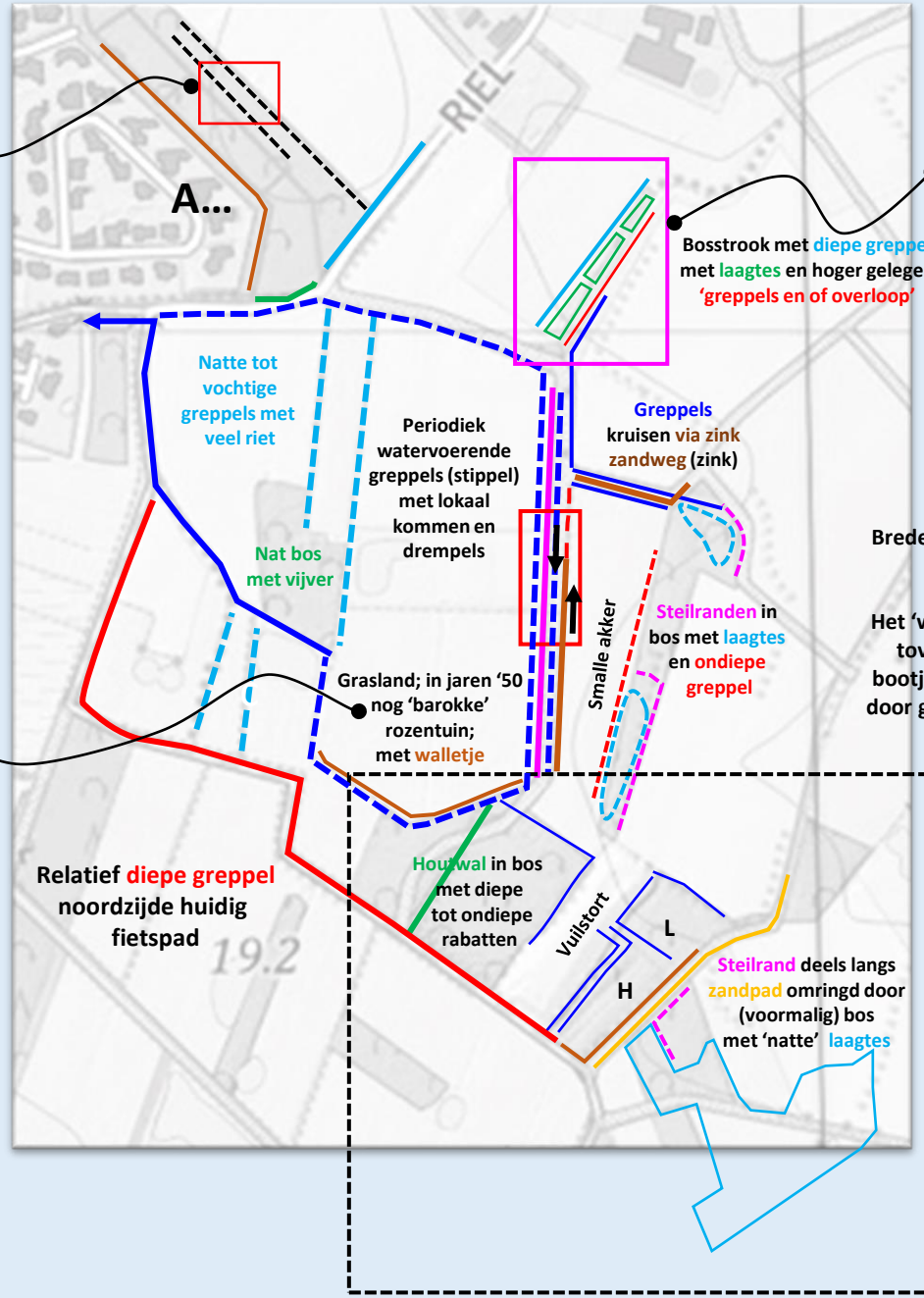

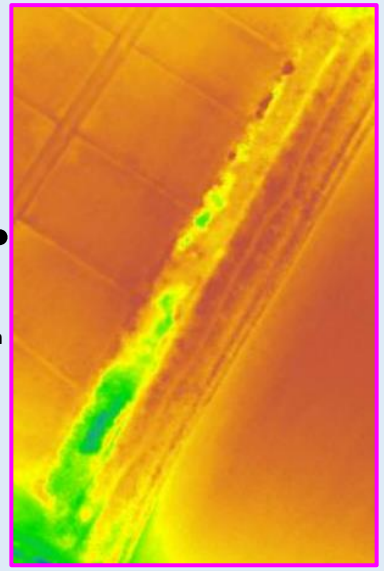

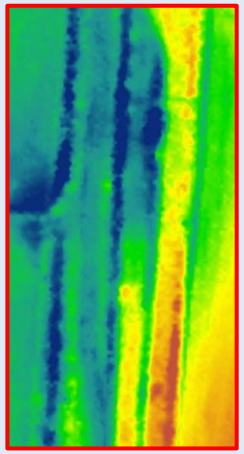

Brede houtwal met zandpad tweezijdige begreppeld (stippel) en een hoger gelegen greppel met kommen.

Het 'water' in hoge greppel stroomde tegengesteld stroomde tov lage greppel. Annekdotisch; 'ik liet met een vriendje bootjes varen van de een naar de ander en andersom drijven door gebruik te makende van verschil in stroomrichting in wal

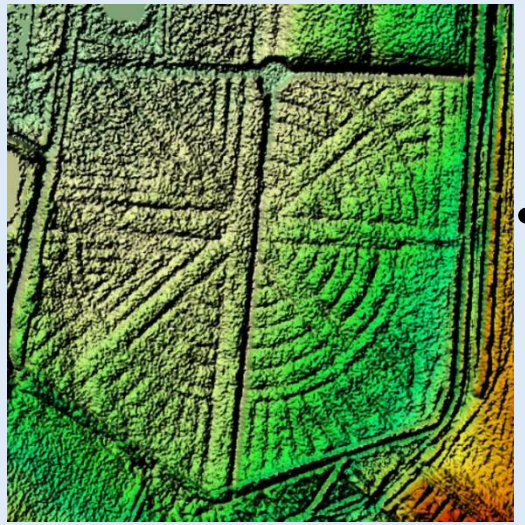

Anekdotisch; 'ik herinner mij dat ik als kind verstoppertje en tikkertje speelde met vriendjes in de rozenruin van mijn vader; groen- en of tuinman van Kasteel Geldrop'

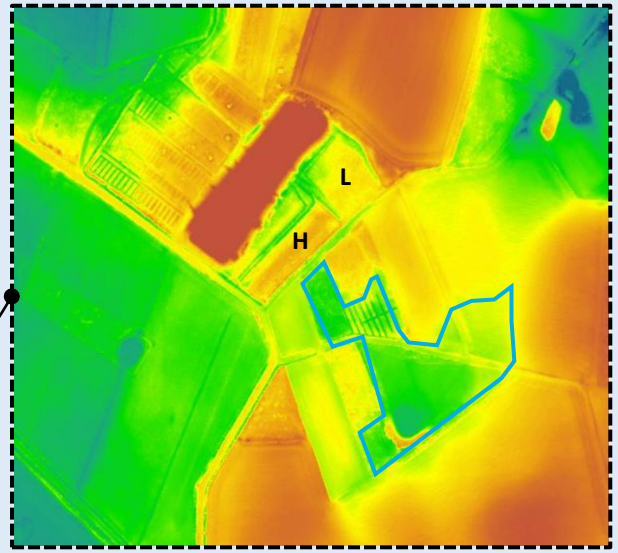

G

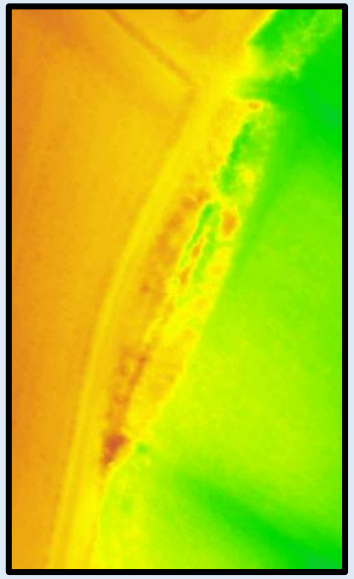

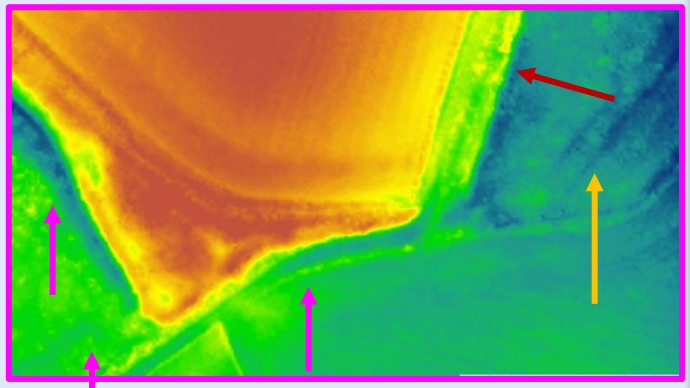

'Greppels' uit (voormalig) bos en naar 'verlegde' waterloop; naar mogelijk voormalige zandweg dan wel greppelstructuur in bosje.

Greppel (stippel) kruist zandweg via recent dichtgeschoven zink. Ten zuiden van de zandweg een slingerende houtwal met kommetjes en aansluitende greppels

Steilrand met daarop riet langs akker met aan de voet in breder wordende houtwal een laag gelegen (voormalige) zandweg met haakse greppels (stippels) en een druppelvormig kommetje met veel adelaarsvaren

Steilrand met greppel

Bosje met rationele en onregelmatige rabatten

Restant dijkje en/of zandweg door de zeggen

Huidige Beekloop

Van een glooiing (stippel) via ondiepe greppel en zijtak naar de zeggen. Deels via greppel door (?) geërodeerd walletje dan wel langs een banaanvormig bosstrookje op die wal

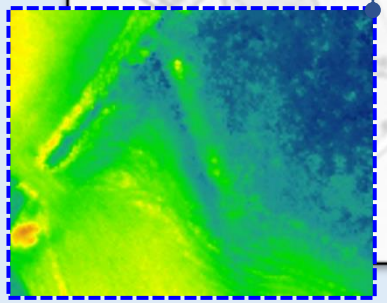

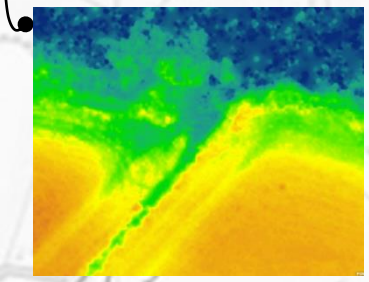

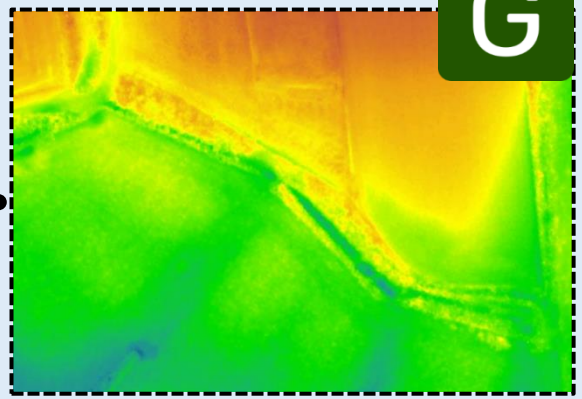

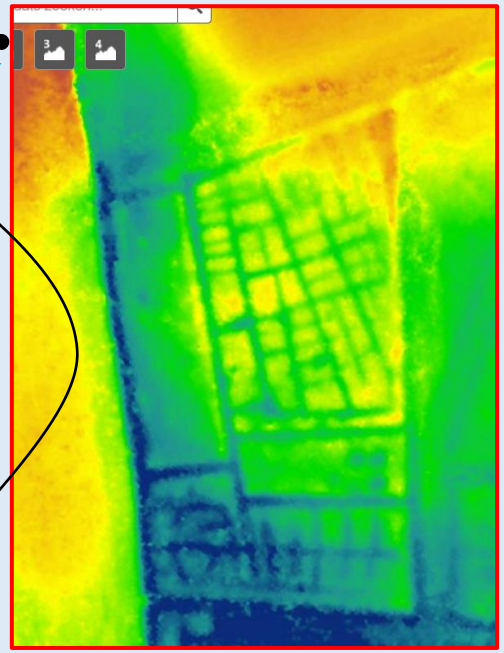

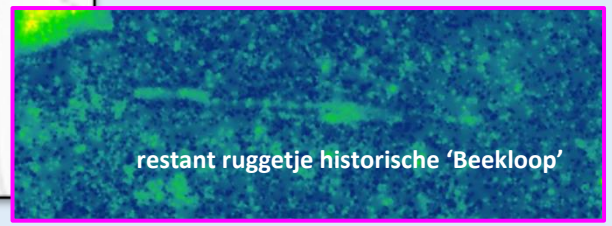

restant ruggetje historische 'Beekloop'

G

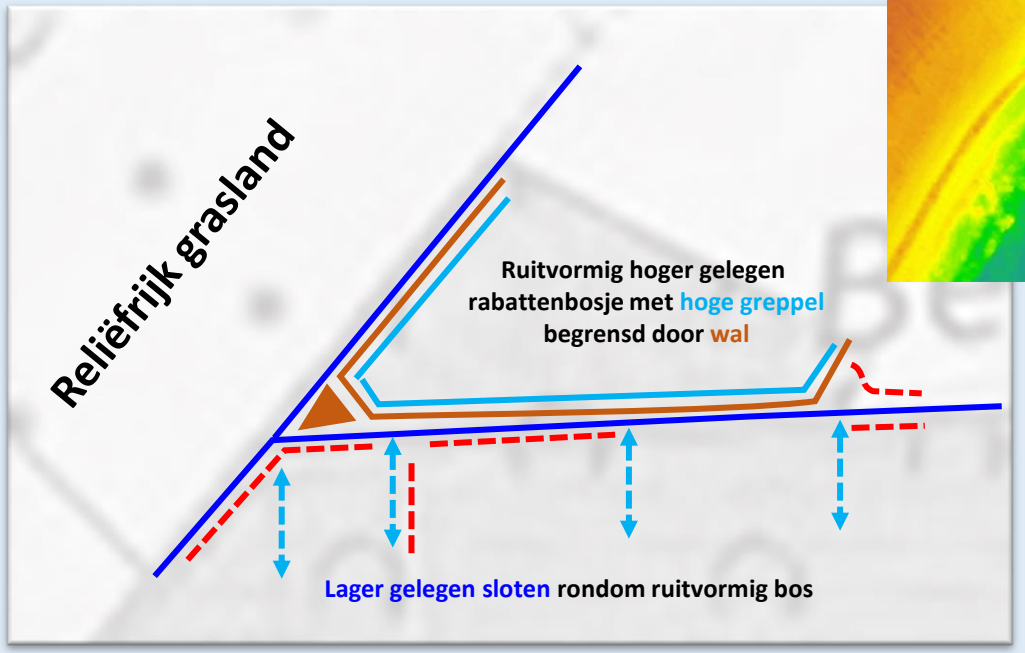

met sterk geërodeerde walletjes en loopjes naar of vanuit (?) zeggen

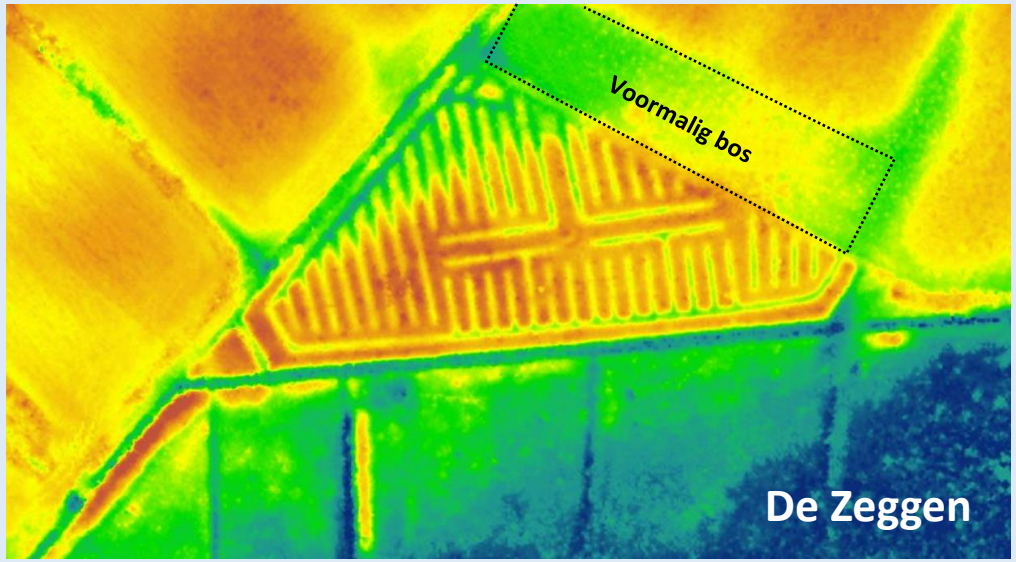

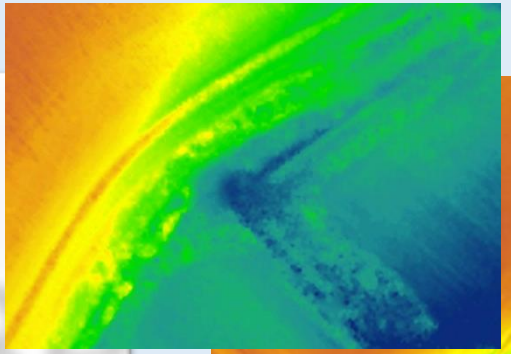

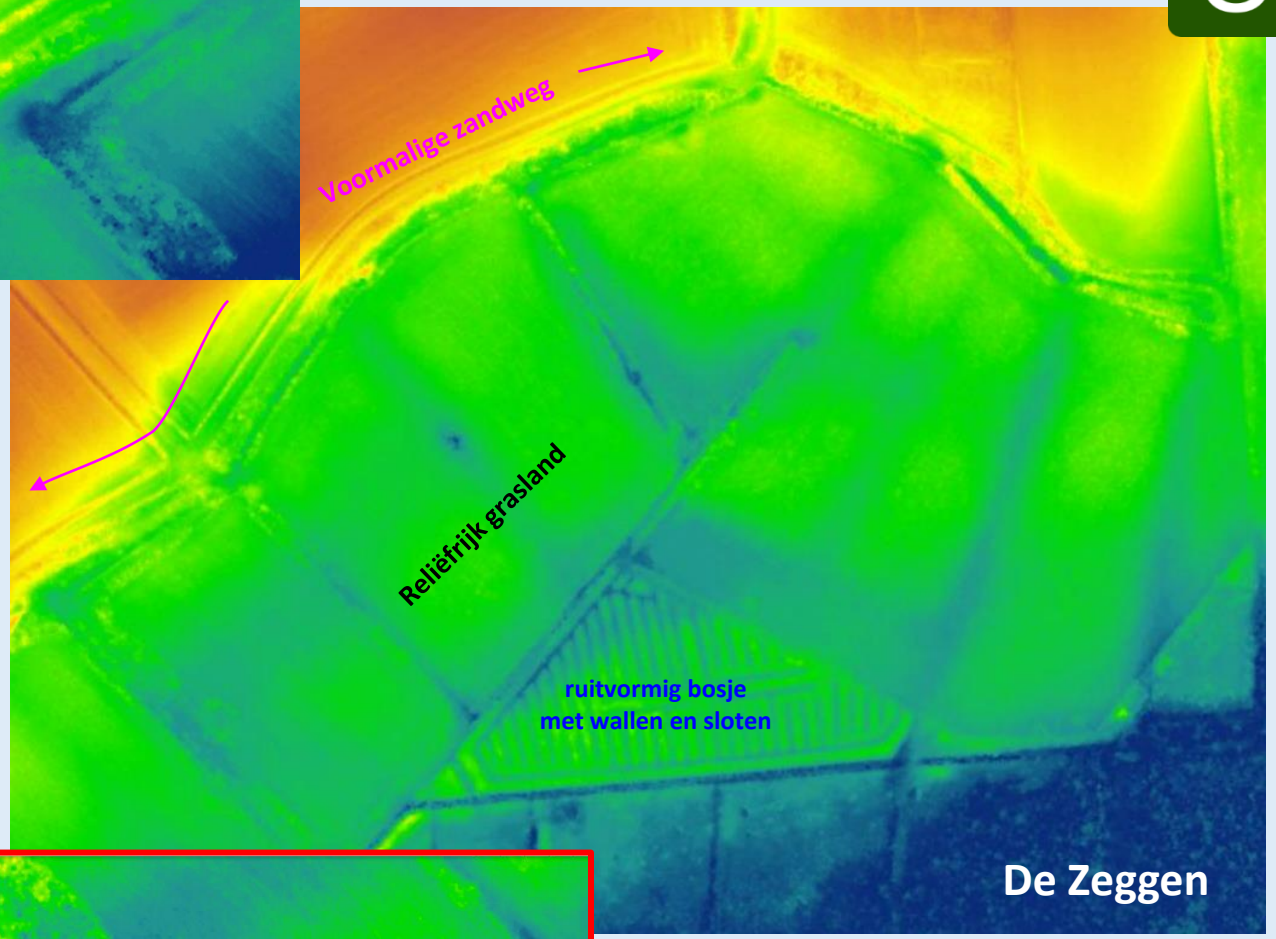

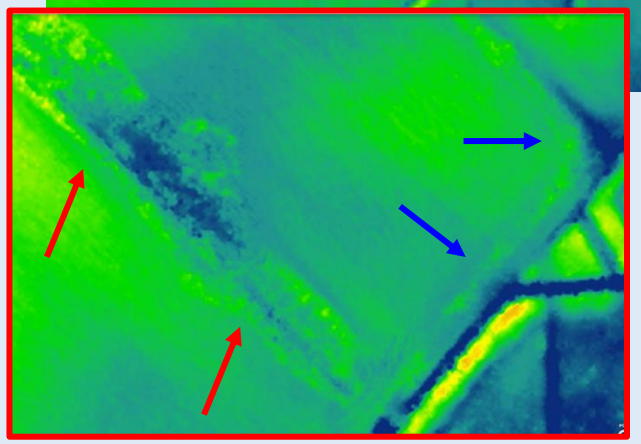

Reliëfrijk grasland met
greppels met 'kommetjes, walletjes en gaten' (zie voorbeeld detail links). Greppels verbonden met zowel de voormalige, laaggelegen 'zandweg' nu verstopt in een houtwal als ook met sloten rond ruitvormig bosje.

Zandweg kent laagtes en wallen (zie detail linksboven). Sommige graslanden (detail links) hebben ook 'zelf' nog 'walletje of richeltjes' (pijltjes)

G

1

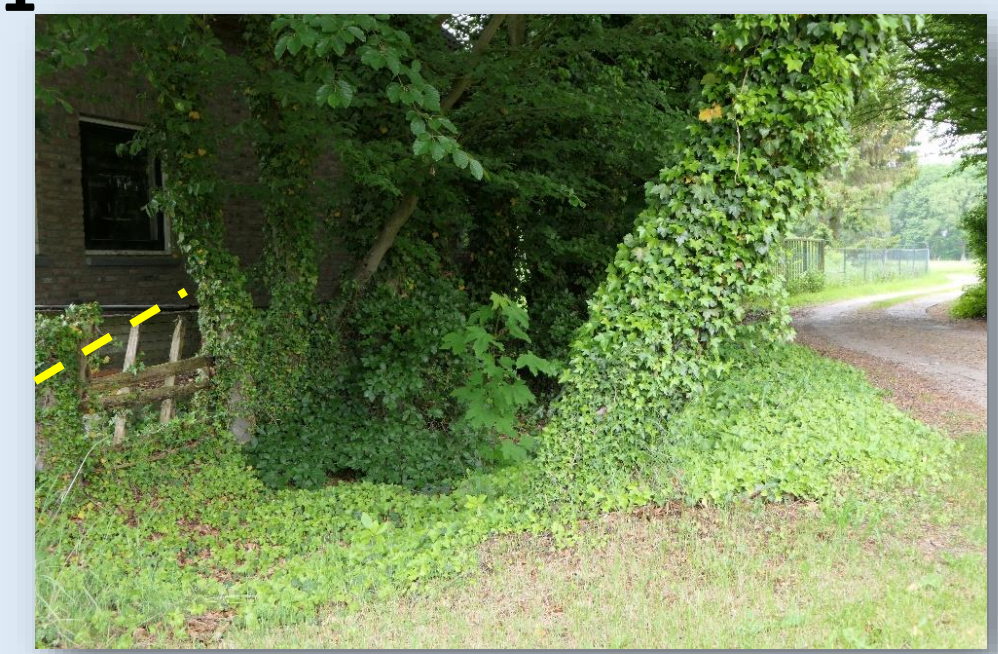

G

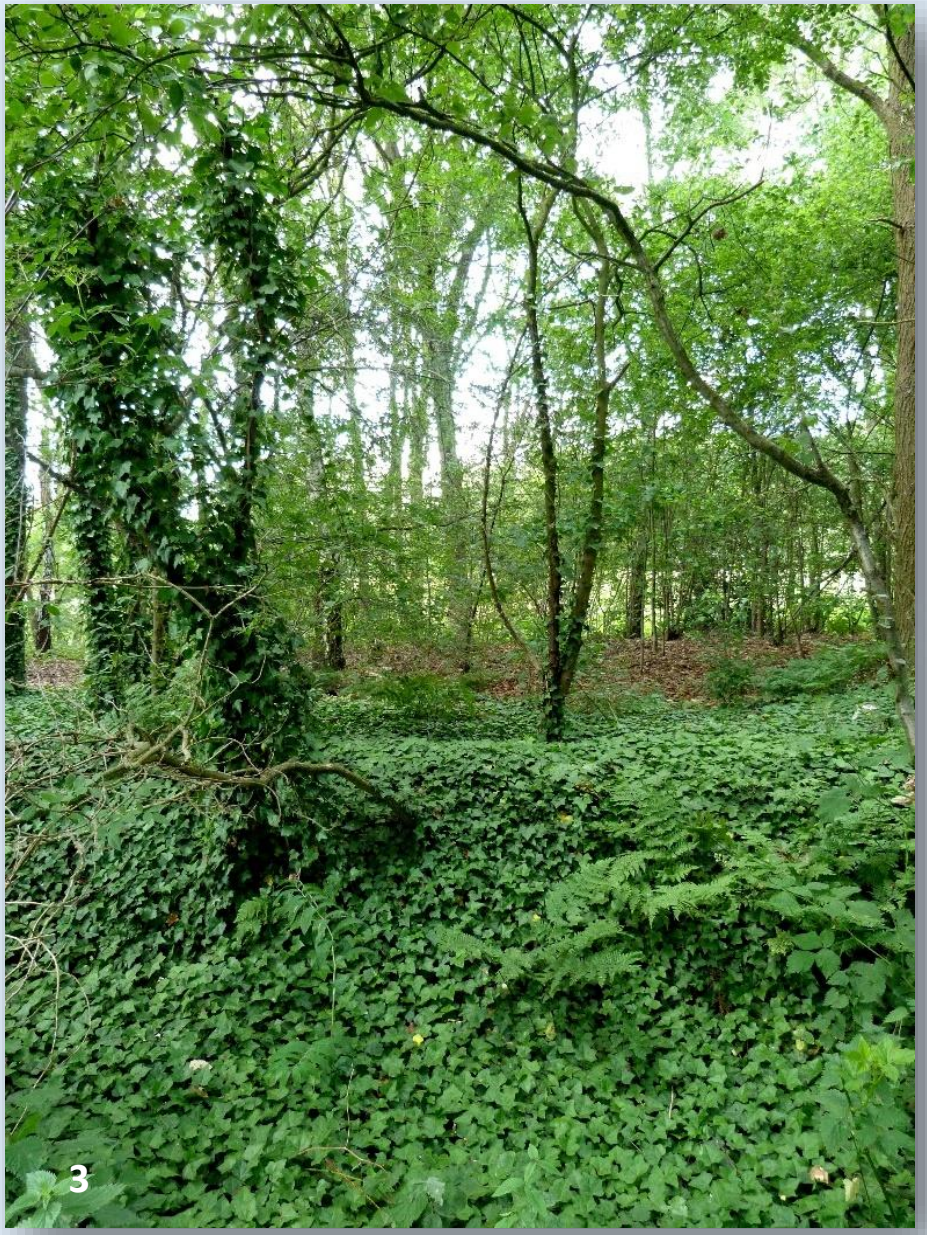

G

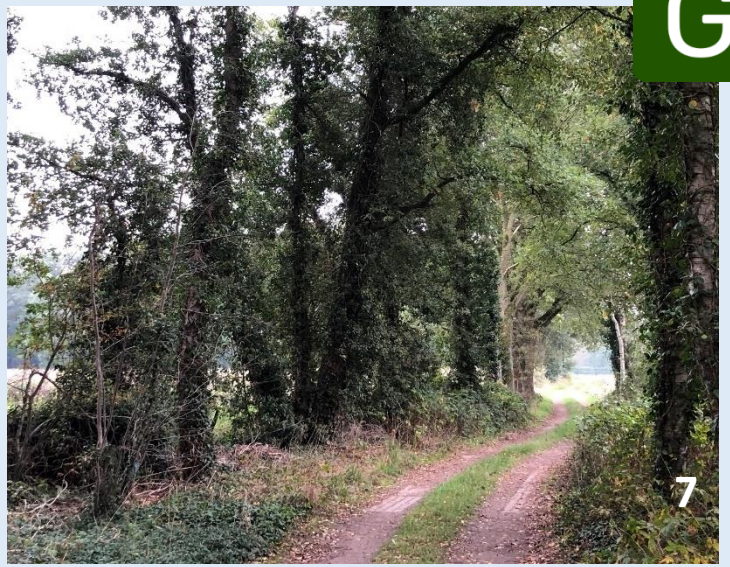

G

8

G

11

G

Winterbeeld

G

13

Anekdotes van Nico de Greef…

G

Nico de Greef is de zoon va groenbeheerder van Kasteel Geldrop. Hij gaf het verlossende woord over een tot voor kort mysterieus, klassiek vormenspel in een vochtig grasland. Het werd in 2019 herontdekt via google earth.

Cultuurhistorici en archeologen dachten aan sterrenbos of een frivool rabattenstelsel door bosbouwer. Heeft er misschien ooit een landhuis gestaan?

Nico speelde er in de ‘jaren 50 als klein kind verstoppertje. Hij vertelde dat het een rozentuin was. Naar geschreven bronnen wordt nog gezocht.

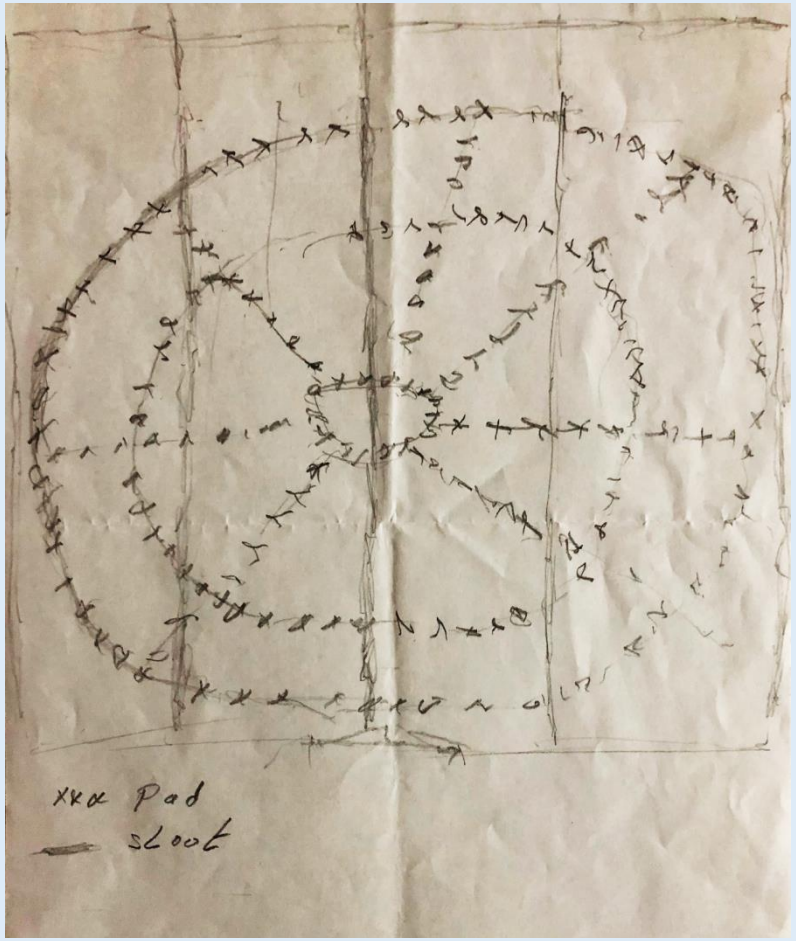

Prachtig vormgegeven tuin in ‘AHN reliëf’. De tekening rechts is door Nico gemaakt op mijn verzoek zonder dat hij daarbij ooit het AHN beeld heeft gezien. Zijn vader beheerde de tuin en de bossen eromheen. Hij vertelde ook over een houtwal, waar het water twee kanten opstroomde. Dat wist hij zich te herinneren vanwege het feit dat hij met een vriendje speelde met bootjes; met de stroom mee bootjes van de een naar de ander laten varen.

G

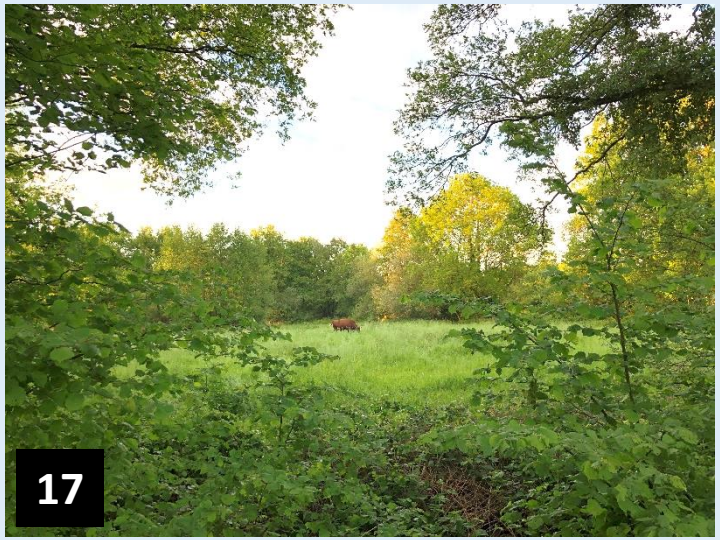

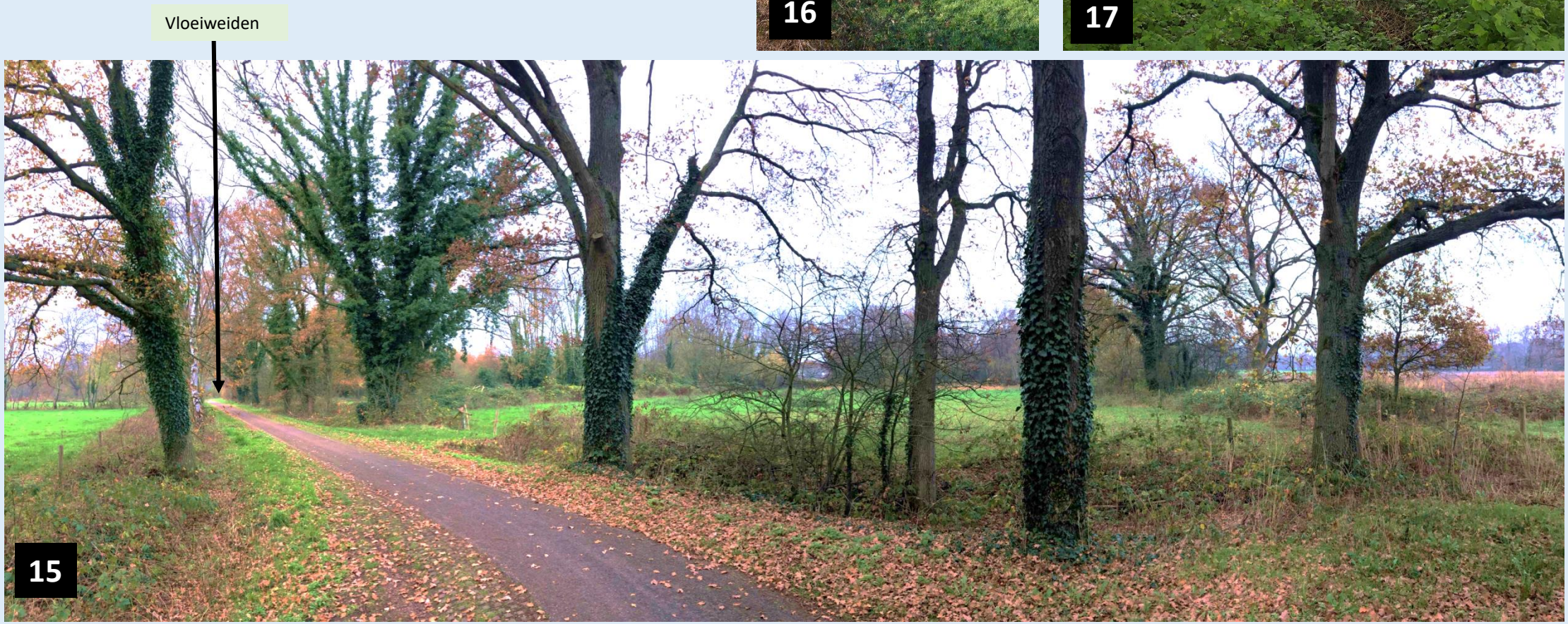

G

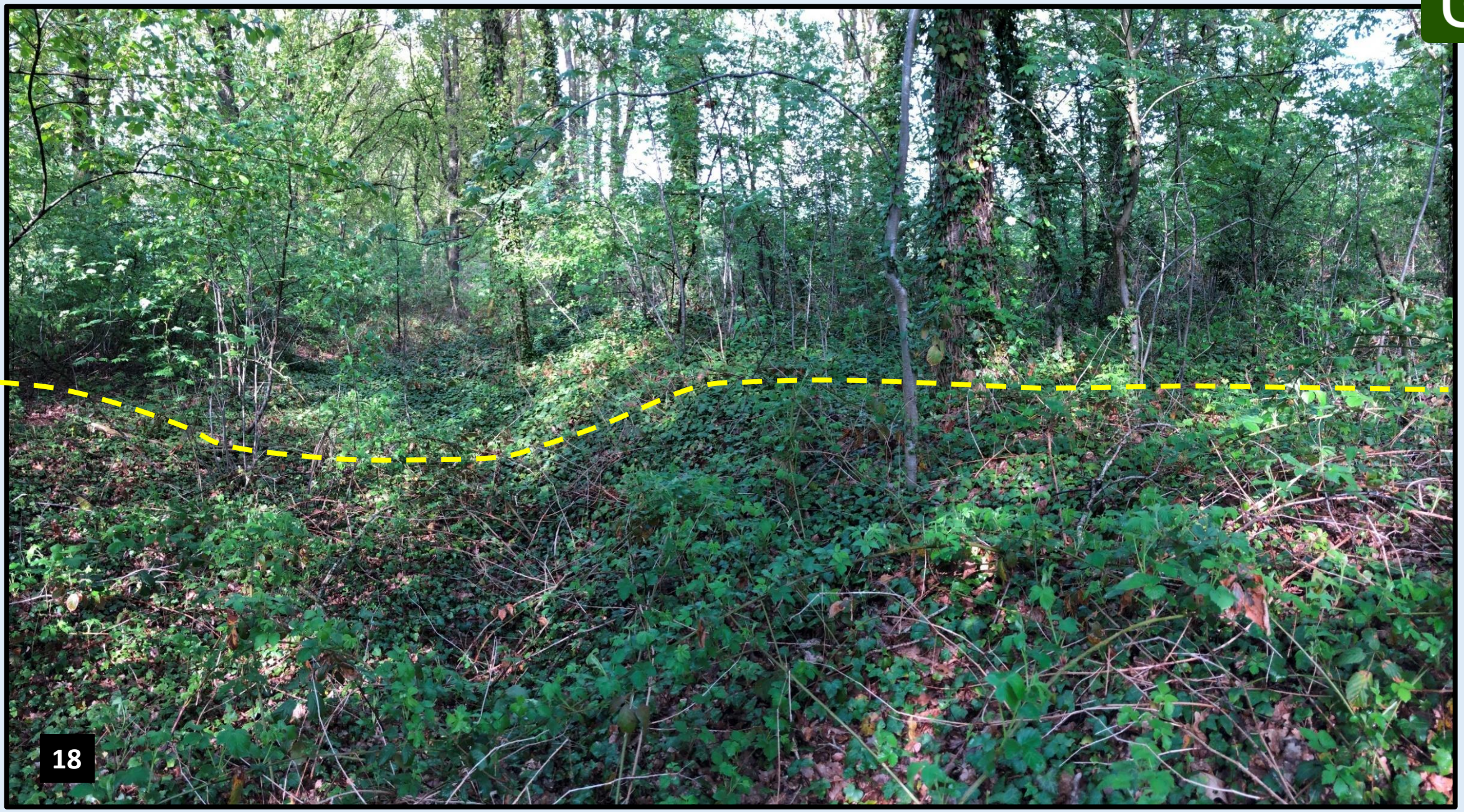

G

19

G

20

G

21

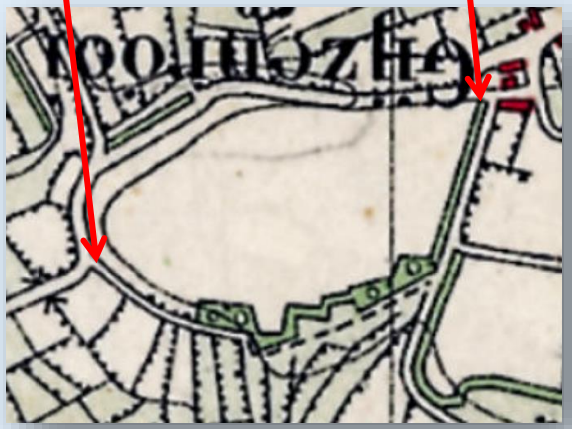

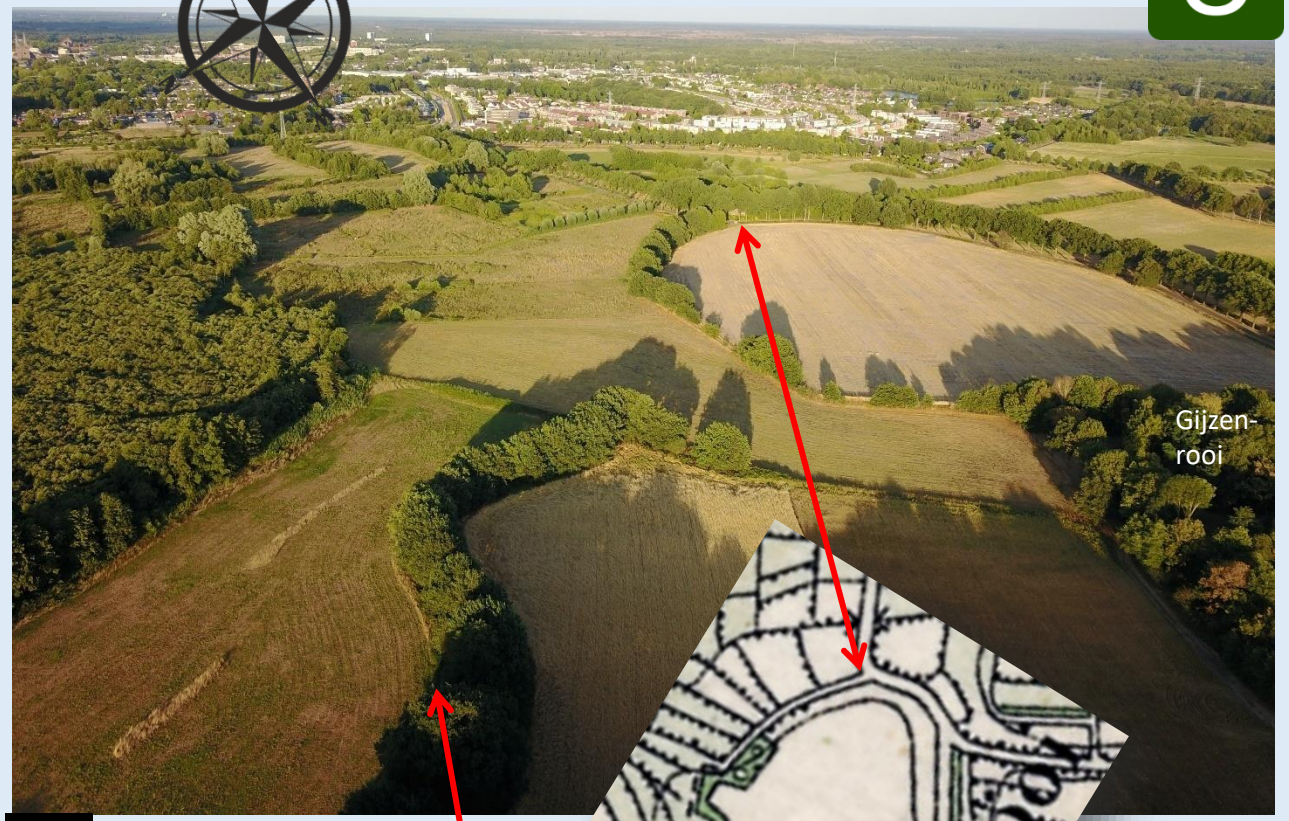

22

G

23

G

23

G

23

G

G

25

26

G

G

29

32

31

30

G

Beeld circa 2006 met nog open plekken aan de rand van moeras

G

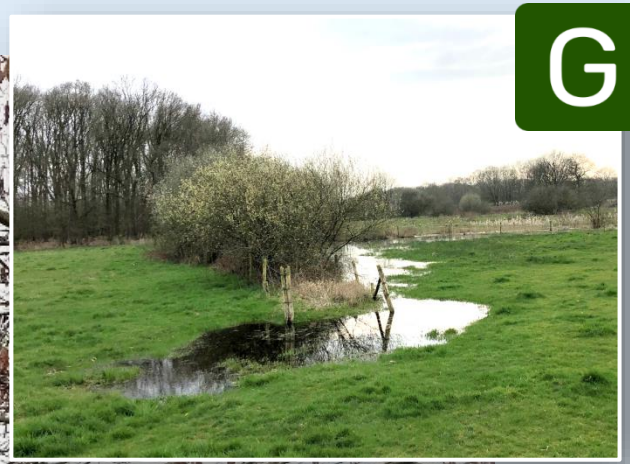

35

34

G

36

G

G

G

43

44

47

45

46

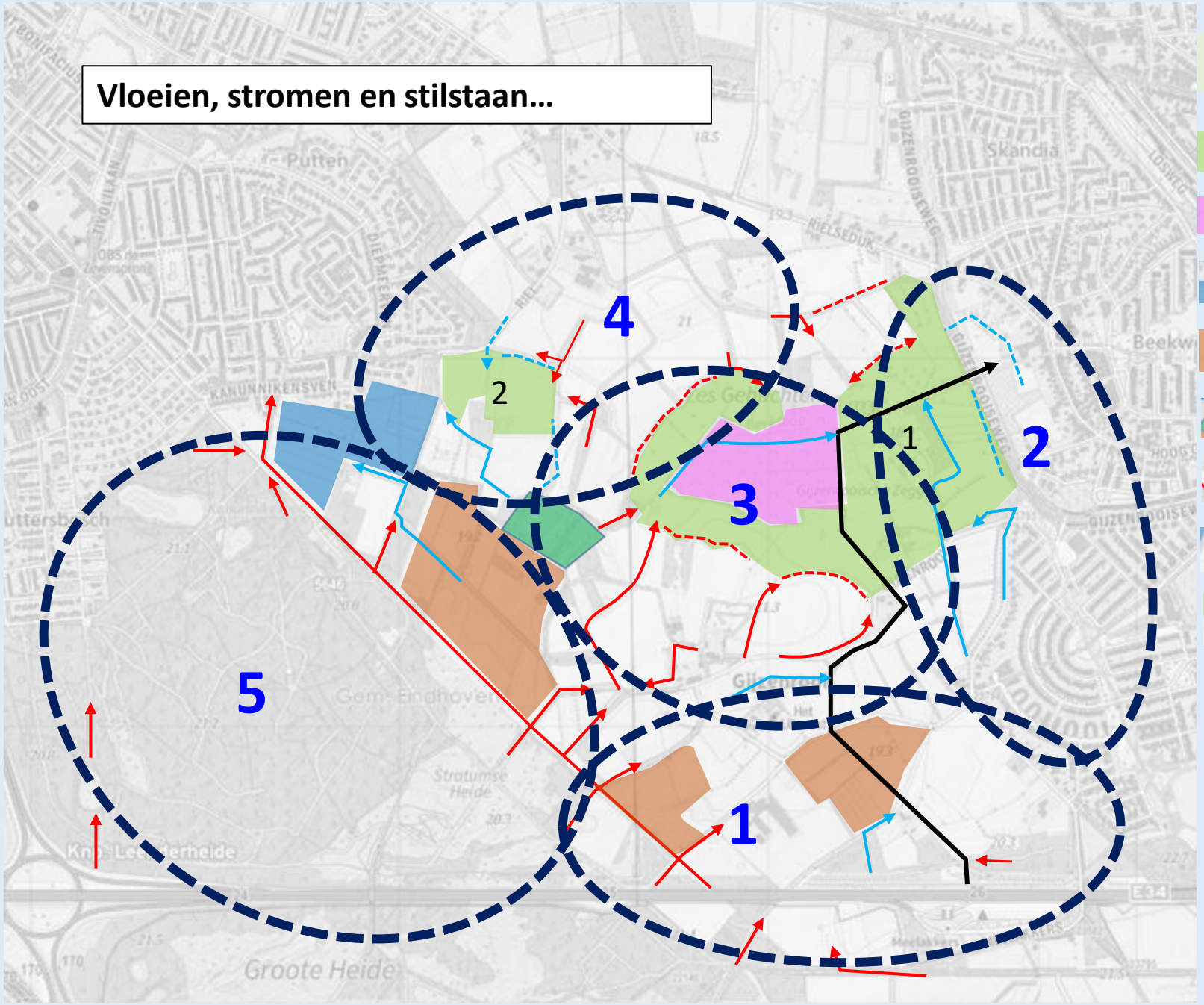

Legenda

- Bevloeid (1); mogelijk (2)
- Mogelijk bevloeid laagveen, later verveend
- ‘Vloeiweide na vloeiheide?’
- ‘Vloeiheiden’
- Voormalige bronbossen; periodiek vochtig/nat
- Voormalig ‘stromend’; nu permanent droog
- Periodiek stromend water
- Voormalige ‘stagnante’ bronnen
- Periodiek ‘stagnante’ bronnen
- ‘Permanent’ watervoerende Beekloop

Vasthouden, verdelen en benutten

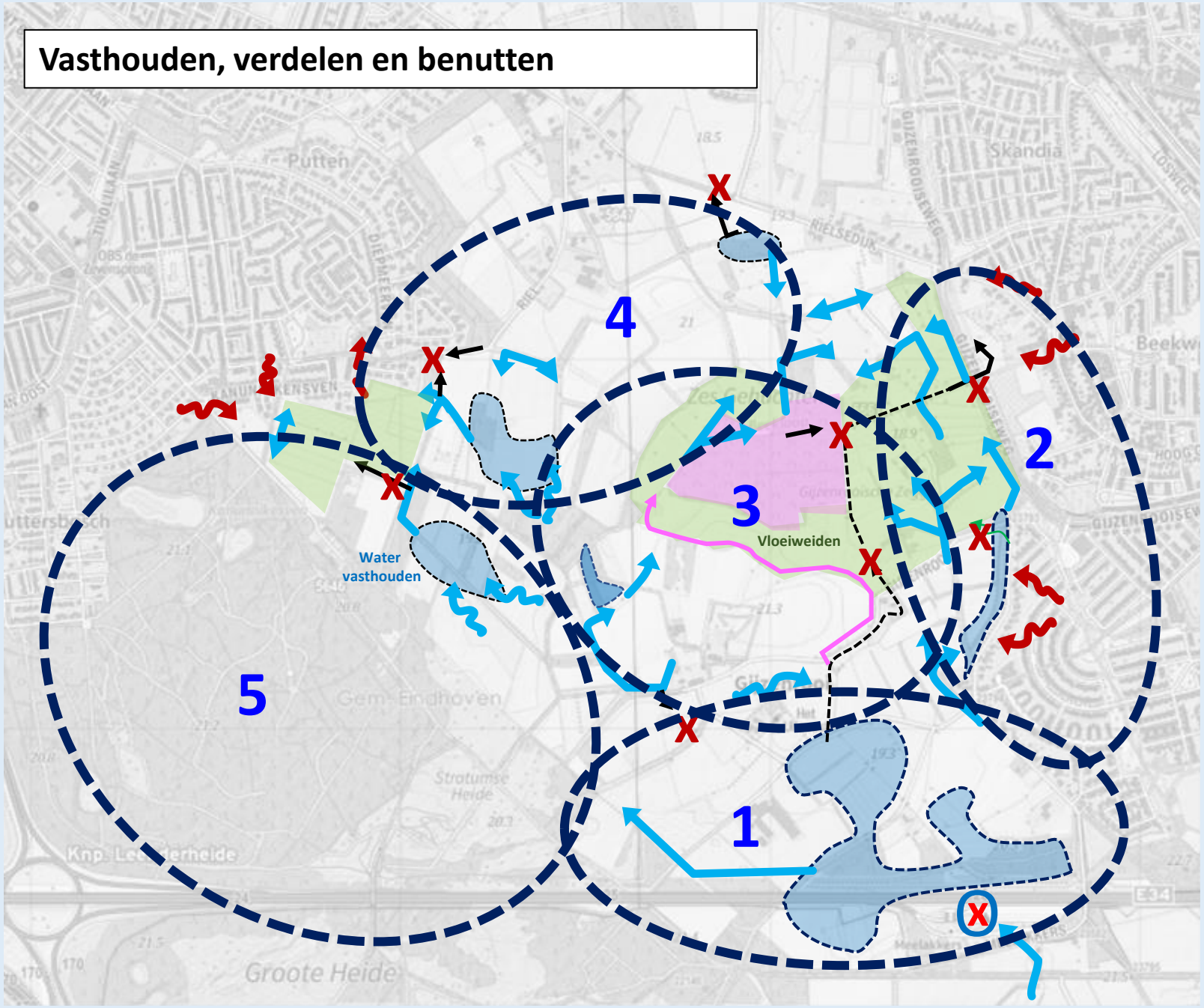

Legenda

- Vloeiweiden
- Laagveenmoeras en of broekbos
- Moeras, nat bos/gras i.c.m. water vasthouden
- ‘Schone’ bronnen landelijk gebied
- ‘Schone’ bronnen stedelijk gebied
- Verdelen en benutten schoon kwel- en regenwater
- …..via nieuw stroompje
- Afvoer stopzetten of minimaliseren afvoer
- Dempen of verondiepen Beekloop
- Stoppen of ‘doorlaten’ water voor natuur
- Afvoer noodzakelijk ivm bewoning/kelders

TABEL 1. GIJZENROOI POTENTIËLE VEGETATIEONTWIKKELING IN DE BELANGRIJSTE LANDSCHAPSZONES BIJ HERSTELMAATREGELEN EN BEHEER

G

Potenties

			ZONE I droge infiltratiezone		ZONE II natte infiltratiezone verdroogd		ZONE III natte infiltratiezone		ZONE IV verdroogde kwelzone		ZONE V natte kwelzone	
			akker	korte vegetatie	korte vegetatie	bos	korte vegetatie	bos	korte vegetatie	bos	korte vegetatie	bos
uitgangs- situatie	zwaar vermest (ontwaterd)		weinig akkeronkruiden	Engels raaigrasweiland	Engels raaigrasweiland	Moerasbos verdroogd	Overstromings-grasland	Moerasbos licht verdroogd	Engels raaigrasweiland	Moerasbos verdroogd	Overstromings-grasland	Moerasbos met zeggen en kwelindicatoren
	(licht) vermest (ontwaterd)		weinig akkeronkruiden	Witbolgrasland	Witbolgrasland	Moerasbos verdroogd	Bloemarm grasland + vochtindicatoren	Moerasbos licht verdroogd	Witbolgrasland	Moerasbos verdroogd	Bloemarm grasland + vochtindicatoren	Moerasbos met zeggen en kwelindicatoren
herstelmaatregelen en beheer	SCENARIO A verschraling	weinig verschaald	meer akkeronkruiden	Witbolgrasland	Witbolgrasland	Moerasbos verdroogd (geen effect)	Overstromings-grasland	Moerasbos licht verdroogd (geen effect)	Witbolgrasland	Moerasbos verdroogd (geen effect)	Bloemarm grasland + vochtindicatoren	Moerasbos met zeggen en kwelindicatoren (geen effect)
		matig verschraald		Bloemarm grasland	Bloemarm grasland		Bloemarm grasland + vochtindicatoren		Bloemarm grasland + vochtindicatoren		Bloemrijk grasland + vochtindicatoren	
		optimaal verschraald		Bloemrijk grasland	Bloemrijk grasland		Bloemrijk grasland + vochtindicatoren		Bloemrijk grasland + vochtindicatoren		Dotterbloem-hooiland	
	SCENARIO B verschraling en vernatting / kwelherstel in kwelzone	weinig verschaald	nvt	nvt	Witbolgrasland	Moerasbos verdroogd (relatieve verbetering)	Witbolgrasland	Moerasbos licht verdroogd (relatieve verbetering)	Witbolgrasland	Moerasbos licht verdroogd	Bloemarm grasland	Moerasbos met zeggen en kwelindicatoren (relatieve verbetering)
		matig verschraald			Bloemarm grasland		Bloemarm grasland met vochtindicatoren		Bloemarm grasland met vochtindicatoren		Bloemrijk grasland + vochtindicatoren	
		optimaal verschraald			Bloemrijk grasland		Bloemrijk grasland met vochtindicatoren		Moerasbos licht verdroogd		Dotterbloem-hooiland	
									Dotterbloem-hooiland	Moerasbos met zeggen en kwelindicatoren	Kleine zeggenmoeras (lokaal)	
	SCANARIO C verschraling en vernatting / bevloeiing met schoon oppervlakte water	weinig verschaald	nvt	nvt	Witbolgrasland	Moerasbos licht verdroogd	Bloemarm grasland met vochtindicatoren	Moerasbos licht verdroogd (relatieve verbetering)	Bloemarm grasland met vochtindicatoren	Moerasbos licht verdroogd	Bloemarm grasland	Moerasbos met zeggen en kwelindicatoren (relatieve verbetering)
		matige verschraald			Bloemarm grasland		Moerasbos licht verdroogd		Bloemrijk grasland met vochtindicatoren		Bloemrijk grasland + vochtindicatoren	
		optimaal verschraald			Bloemrijk grasland met vochtindicatoren				Dotterbloem-hooiland		Dotterbloem-hooiland	
							Dotterbloem-hooiland		Kleine zeggenmoeras (lokaal)	Moerasbos met zeggen en kwelindicatoren	Kleine zeggenmoeras (lokaal)	
							Grote zeggenmoeras (lokaal)		Grote zeggenmoeras (lokaal)		Grote zeggenmoeras (lokaal)	
	SCENARIO D verschraling (vernatting) door plaggen	optimaal verschraald	nvt	Droge heide	Natte heide	nvt	Natte heide	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt

Potenties

Tabel 2 Gijzenrooi. Overzicht begroeiingsttypen en soortensamenstelling

	Akker onkruiden	Engels raaigras weiland	Witbolgrasland	Overstromings grasland	Bloemarm grasland	Bloemarm grasland + vocht indicatoren	Bloemrijk grasland	Bloemrijk grasland + vocht indicatoren	Dotterbloem hooiland	Natte heide	Droge heide	Grote zeggenmoeras	Kleine zeggenmoeras	Moerasbos verdroogd	Moerasbos licht verdroogd	Moerasbos met zeggen en kwelindicatoren
Ecologie	laag productief matig soortenarm	hoog productief soortenarm	productief soortenarm	productief soortenarm	matig productief matig soortenarm	matig productief matig soortenarm	matig productief matig soortenrijk	matig productief matig soortenrijk	matig productief soortenrijk	laag productief soortenrijk	laag productief matig soortenrijk	productief matig soortenrijk	laag productief soortenrijk	(hoog) productief soortenarm	productief matig soortenrijk	productief soortenrijk
streefbeeld	**ja**	**nee**	**nee**	**nee**	**niet echt**	**niet echt**	**ja**	**ja**	**ja**	**ja**	**ja**	**ja**	**ja**	**nee**	**niet echt**	**ja**
kenmerken-de en relevante begeleidende soorten vet: vaak aspect-bepalende soort	Korenbloem Akkerereprijs Akkervioolje Dauwnetel Gele Ganzebloem Guichelheil Bolderik Schijfkamille Akkerwinde Duist	**Engels raaigras** **Ruw beemdgras** **Witte klaver** Gestreepte witbol Gewoon herderstasje Grote weegbree s.s. Kruipende boterbloem Straatgras	**Gestreepte witbol** **Veldzuring** Engels raaigras Kruipende boterbloem Pinksterbloem Ruw beemdgras Scherpe boterbloem Witte klaver	**Fioringras** **Mannagras** **Ruw beemdgras** **Geknikte vossenstaart** Kruipende boterbloem Rietgras Veldzuring Zomprus	**Gewoon reukgras** **Gewoon struisgras** **Rood zwenkgras s.s.** **Scherpe boterbloem** **Veldzuring** Gestreepte witbol Gewoon biggenkruid Gewoon haakmos Kruipende boterbloem Pinksterbloem Ruw beemdgras Witte klaver	**Gewoon reukgras** **Gewoon struisgras** **Kale jonker** **Pitrus** **Ruwe smele** **Scherpe boterbloem** **Veldzuring** Gestreepte witbol Gewoon biggenkruid Gewoon haakmos Kruipende boterbloem Pinksterbloem Rood zwenkgras s.s. Ruw beemdgras Witte klaver	**Veelbloemige veldbies** **Gewoon reukgras** **Gewoon struisgras** **Rood zwenkgras s.s.** **Grote ratelaar** **Kamgras** Gewoon haakmos Kleine klaver Madeliefje Vertakte leeuwetand Vogelwikke	**Biezenknoppen** **Moerasrolklaver** **Veelbloemige veldbies** **Veldrus** **Gewoon reukgras** **Gewoon struisgras** **Rood zwenkgras s.s.** **Grote ratelaar** Gewoon haakmos Hazenzegge Kamgras Kleine klaver Madeliefje Pitrus Ruwe smele Vertakte leeuwetand Vogelwikke Zompzegge	**Gewone dotterbloem** **Moeraszegge** **Echte koekoeksbloem** **Grote ratelaar** **Holpijp** **Moerasrolklaver** **Scherpe zegge** **Veldrus** **Zwarte zegge** Blauwe zegge Egelboterbloem Gewoon haakmos Gewoon puntmos Kamgras Kruipend zenegroen Moerasspirea Moerasstreepzaad Moerasvergeet-mij-nietje Moeraswalstro Moesdistel Snavelzegge Sterzegge Wateraardbei Waterdrieblad Waterkruiskruid	**Gewone dophei** **Pijpenstrootje** **Trekrus** Beenbreek Blauwe knoop Blauwe zegge Bruine snavelbies Gewone vleugeltjesbloem Gewoon veenmos Heidekartelblad Kleine zonnedauw Klokjesgentiaan Kruipwilg Moeraswolfsklauw Pilvaren Ronde zonnedauw Rood veenmos	**Struikhei** **Bochtige smele** **Fijn schapengras** **Gewoon klauwtjesmos** Gewone dophei Gewone veldbies Gewoon haakmos Gewoon haarmos Grijs kronkelsteeltje Liggend walstro Pijpenstrootje Pilzegge Tandjesgras	**Stijve zegge** **Tweerijige zegge** **Scherpe zegge** **Moeraszegge** **Pluimzegge** Gewone veenbies Gewoon puntmos Holpijp Kleine watereppe Liesgras Moerasvergeet-mij-nietje Moeraswalstro Rietgras Ruw beemdgras Snavelzegge Wateraardbei Watermunt	**Holpijp** **Snavelzegge** **Gewone waternavel** **Zwarte zegge** **Moerasstruisgras** **Wateraardbei** **Waterdrieblad** Egelboterbloem Gewone dotterbloem Glanzend veenmos Grote boterbloem Moeraskartelblad Moeraswalstro Schildereprijs Sterzegge Zeegroene muur Zompzegge	**Zwarte els** **Grote brandnetel** **Hondsdraf** **Kleefkruid** **Brede stekelvaren** **Smalle stekelvaren** **Gestreepte witbol** **Gewone braam** Fioringras Framboos Gewone vlier Grote wederik Hennegras Hennegras Kruipende boterbloem Mannagras Mannagras Pijpenstrootje Pitrus Rankende helmbloem Ruwe smele Wilde kamperfoelie Wilde lijsterbes Zomereik	**Zwarte els** **Hennegras** **Grote wederik** **Pijpenstrootje** **Gestreepte witbol** **Ruwe smele** Elzenzegge Fioringras Framboos Gewone braam Gewone vlier Hennegras Ijle zegge Kruipende boterbloem Mannagras Mannagras Moeraszegge Pitrus Rankende helmbloem Strijve zegge Wilde kamperfoelie Wilde lijsterbes Zomereik	**Zwarte els** **Strijve zegge** **Elzenzegge** **Ijle zegge** **Zwarte zegge** Aalbes Bittere veldkers Bitterzoet Bosbies Framboos Geoord veenmos Gewimperd veenmos Gewone dotterbloem Gewoon veenmos Groot heksenkruid Grote wederik Haakveenmos Hazenzegge Holpijp Hop Moerasspirea Moerasvioolje Moeraszegge Pijpenstrootje Riet

G

Plangebied

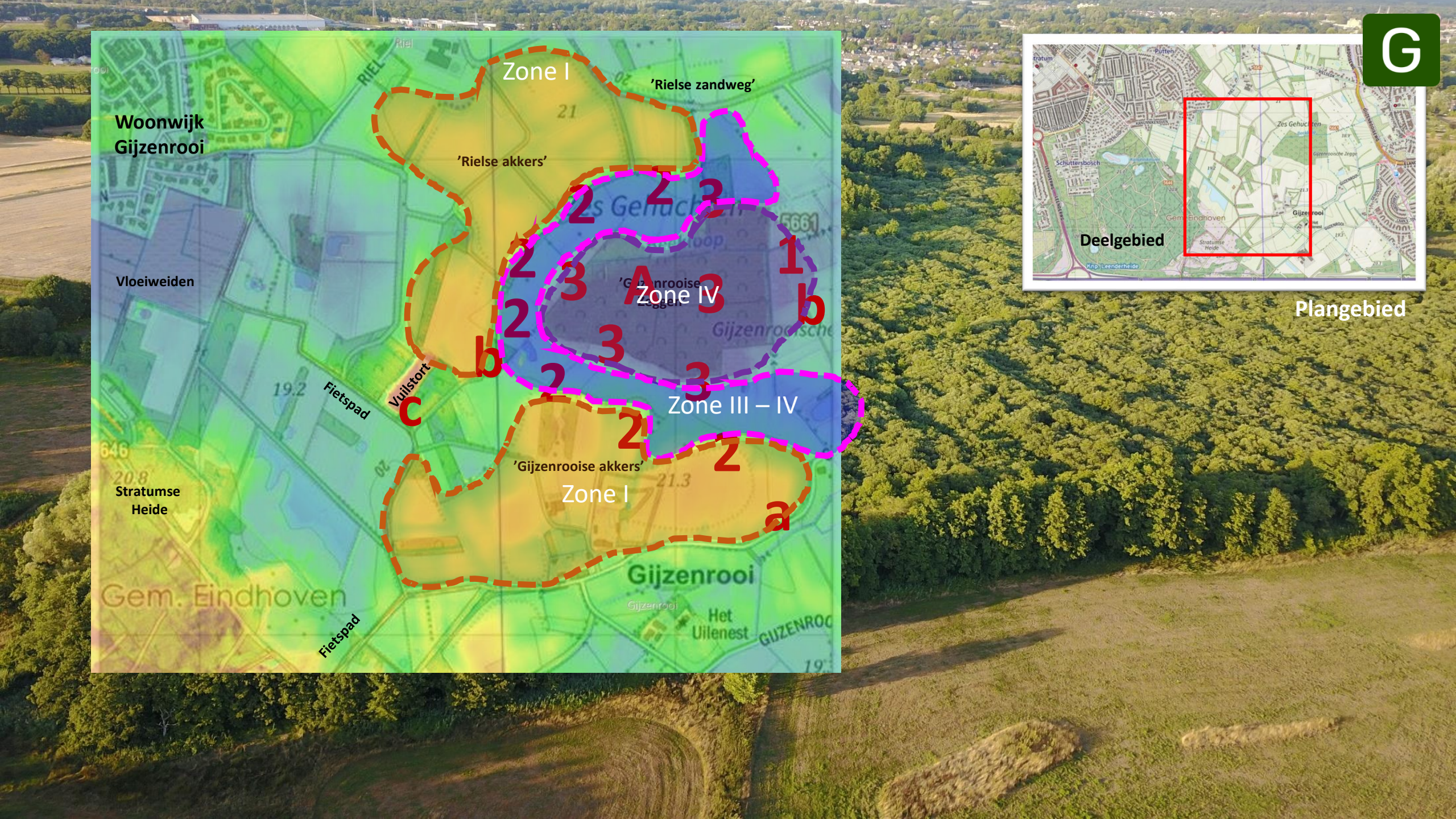
G
Zone I
'Rielse zandweg'
Woonwijk
Gijzenrooi
'Rielse akkers'
Vloeiweiden
Zone IV
Zone III – IV
Fietspad
Vuilstort
'Gijzenrooise akkers'
Zone I
Stratumse
Heide
Gem. Eindhoven
Gijzenrooi
Het
Uilenest
Fietspad
Deelgebied
Plangebied

Denkrichtingen voor inrichting

G

Deelgebiedspotenties

1. De Zeggen zijn totaal vergreppeld. Hier stopzetten van de waterafvoer - focus op vasthouden van lokaal water ten behoeve van laagveenvegetaties en broekbos en voorkomen verdere bodemdaling.
2. De hogere ruggen rondom de Zeggen zijn voorzien van aftapsloten en lijken op een oud bevloeiingsstelsel. De huidige Zeggen liggen lager dan de omgeving en op de randen liggen bossen met uitgebreide rabatten-structuren en natte systemen.
3. Opzetten van grondwaterspiegel in omringende ruggen, vooral aan de zuid- en westzijde en benutten voor gebruik van toevoer via herstelde bevloeiingssystemen aan natte natuur in het centrum en langs de randen (zoals de rabattenbosjes) voor wateropslag en natuurherstel.

Invloeden van buiten deelgebied

A. Dit deelgebied is door de omringende ruggen een tamelijk op zichzelf staande eenheid in het gebied, omringd door de andere vier deelgebieden.

Interactie met andere deelgebieden

a. Watertoevoer naar het gebied via nieuwe waterloop die gevoed wordt vanuit Deelgebied 1.
b. Slim benutten van oude bevloeiingssystemen in Deelgebied 2 en naar Deelgebied 5 vanuit “achterkant” van de westelijke ruggen. (zie punten simulatie15/16 Deelgebied 4 en 12/13 Deelgebied 5).
c. Stort ongemoeid laten.

Simulatie voor inrichting

Simulatie gebaseerd op enkele inrichtingsideeën met een reeks “waterinlaatpunten”.

Vooral de waterinlaatpunten binnen de groene contouren hebben effectief bijgedragen aan de vernatting van De Zeggen.
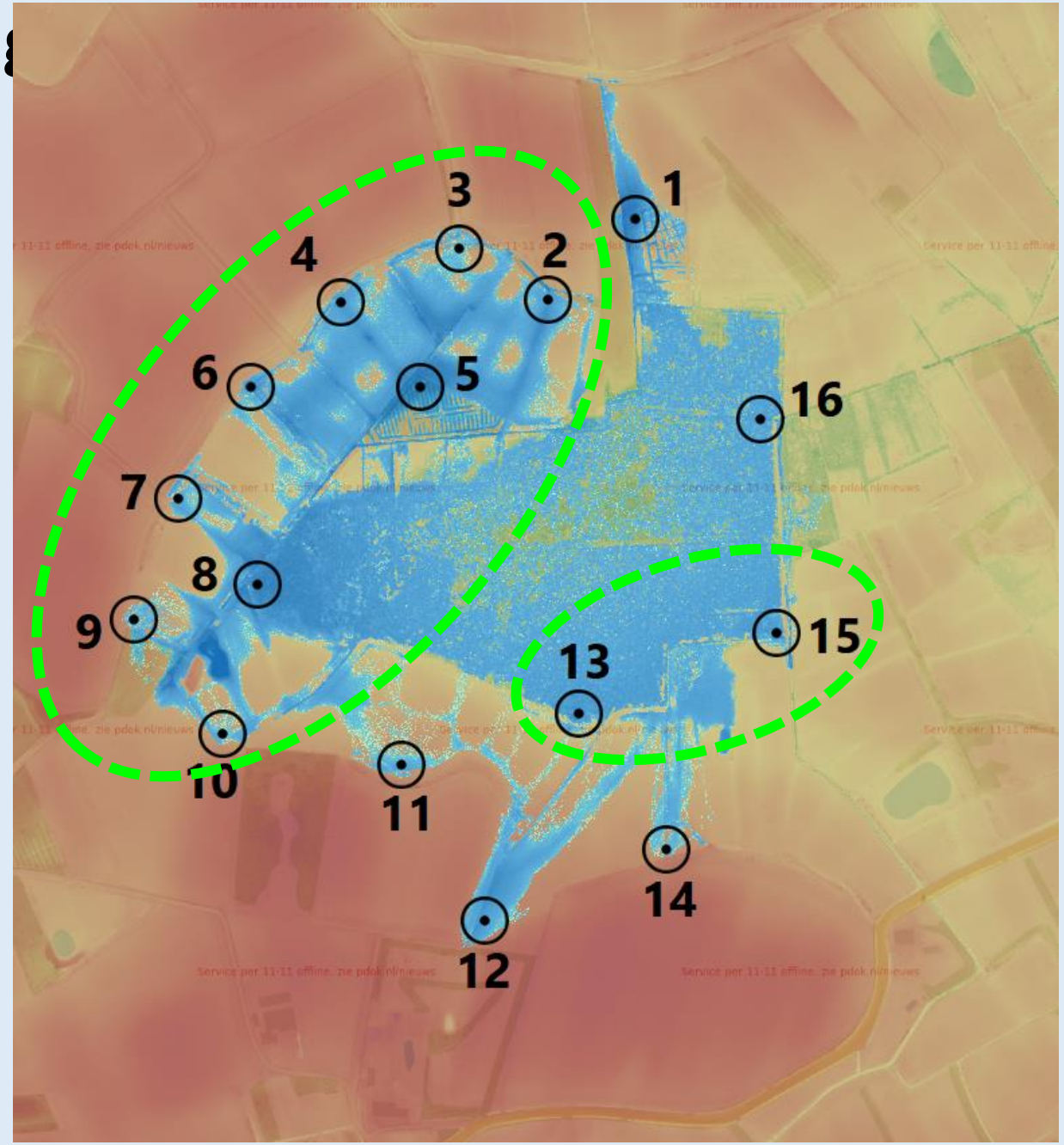
Het laat zien dat als met name het grondwater in de westelijke rug kan worden opgezet – van hieruit een zeer effectieve vernatting kan worden bewerkstelligd.